REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM | Ára: 300 Ft | 2016. ÁPRILIS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Húsz éves a jászfényszarui Szűcs Mihály Huszár Bandérium *Fotó: Bathó Edit*

TARTALOM

Két újabb térképpel gazdagodott Bedekovich Lőrinc szakmai hagyatéka ..... 2-3. oldal
Aki Petőfit látta Segesvárnál ..... 4-5. oldal
A jászberényi dohánykirály lánya, Marilla Koháry komolyzenei karrierje az Egyesült Államokban ..... 5-7. oldal
A Kunsági Női Borlovagrend Bálint napi ünnepsége Kecskeméten ..... 7. oldal
Oszét népmesék – 4. rész ..... 8-9. oldal
Liliomos zászló a Jászkürt árnyékában – 90 éves a jászberényi cserkészet ..... 10-11. oldal
Az 1745. május hatodikán kibocsátott kiváltságlevél a jászok és kunok megváltásáról – A REDEMPTIO ..... 12-13. oldal
Arató Antal kitüntetése ..... 13. oldal
„Adósai vagyunk szülőföldünknek…” Negyedévszázados a Jászok Egyesülete ..... 14-15. oldal
JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK ..... 16-21. oldal
Emlékünnepség Kaposvári Gyula 100. születésnapja alkalmából ..... 22-23. oldal
130 éve született Rácz Aladár cimbalomművész ..... 24. oldal
Kiskunkapitányok tanácskozása Fülöpszálláson ..... 25. oldal
Jászárokszállás várja a Jász Világtalálkozó vendégeit .. 25. oldal
Adatok Oláh Csiga István népénekes életéből ..... 26-27. oldal
Politizáló papok Jákóhalmán ..... 27. oldal
25 éves a Dósai Honismereti Szakkör Népdalköre ..... 28. oldal
Kérjük az 1%-ot ..... 28. oldal

Két újabb térképpel gazdagodott Bedekovich Lőrinc szakmai hagyatéka

Ebben az évben van idősebb Bedekovich Lőrinc születésének 265. évfordulója. A sors különös játéka folytán pont ezen évforduló előtt került elő a mérnök két, eddig teljesen ismeretlen kéziratos térképe, melyek így kiváló lehetőséget adnak, hogy méltóképpen emlékezzünk a Jászkun Kerület valaha élt egyik jeles személyiségére.

Idősebb Bedekovich Lőrinc (1751-1823) mintegy 40 éven át, 1779 és 1819 között dolgozott a Jászkun Kerület mérnökeként. Munkáját báró Orczy Lőrinc ajánlásával kezdhette meg, ma pedig már tudjuk, hogy személyében a kor egyik legkiválóbb szakemberét alkalmazta a Hármas kerület. Nevéhez számos, mind szakmai, mind esztétikai, művészei értelemben véve kiváló térkép mellett településrendezési, vízszabályozási és épülettervek is fűződnek. Elhivatottságát mutatja, hogy a munkával még visszavonulása után sem hagyott fel, haláláig kitartóan dolgozott. Hivatalában fia, ifjabb Bedekovich Lőrinc vette át a helyét.

A most fellelt két térképe nagyjából egy időszakban, az 1790-es évek első felében készült. Az első Fényszaru mellé tervezett új hidat és a település környékét ábrázolja, a második pedig a Kerületek Mérges pusztájának új felmérés és határkimérés utáni állapotát rögzíti.

A Fényszarut ábrázoló színes térkép 1790 tavaszán készült el; látható rajta a település és a környéke, valamint Boldog egy része. Mérete: 92,5×64 cm. A településeket csak sematikusan ábrázolta, az utcák jól kivehetőek, ám a házhelyek, porták külön-külön nem olvashatóak le. A cím, a hidak és töltések keresztmetszetét ábrázoló képek felirata latin, az utak, nagyobb gazdasági területek, folyók nevei azonban magyar nyelven kerültek a térképre. A mappa legalján, közép tájt a három, korábban is létezett és a jelzett időpontban felújítás alatt álló híd és zúgó, azoktól északra, Fényszaru és a Pesti út közé, a Zagyván és árterén keresztül tervezett új töltés és híd látható. Boldogtól keletre látható még egy kiásásra váró csatorna nyomvonala is *(Fodiendus Canalis),* mellyel feltehetően a Zagyvát folyását kívánták szabályozni és a település szőlőitől északra található vizeket elvezetni.

A Fényszarut ekkoriban nyugati irányból kikerülő országút a Zagyván, illetve a Galga patak kanyargós árterén keresztül, három hídon és zúgón haladt át. A zúgók Fényszaru vízimalma számára voltak fontosak, mivel a Zagyva és a Galga vizét felduzzasztva a lehető legnagyobb átfolyó vízmennyiséget és így kellő vízenergiát tudtak biztosítani annak működéséhez. Bedekovich térképe két zúgót nevez meg: az egyiket csak egyszerűen „Zúgó”-nak, a másikat pedig „Német zúgó”-nak hívja. A harmadik zúgó közvetlenül a malom mellett állt, az a jelek szerint nem kapott saját nevet, mert a malom maga elég volt az azonosításához.

De mihez is készült ez a térkép? Az 1780-as évek közepére, második felére a Fényszaru határában, az országúton álló fentebb említett hidak komoly romlásnak indultak, ezért a település tanácsa a felújításuk mellett döntött, melyhez természetesen kérte a Jászkun Kerület segítségét. A kerületi mérnök elképzelései alapján a három híddal és zúgóval együtt felszámolták volna a települést elkerülő országutat, és egy új híd megépítésével, azt Fényszarun keresztül vezették volna át. Ez a tervezet azt is jelentette volna, hogy Fényszaru vízimalmát az akkori helyéről áthelyezték volna északabbra, egy természetes zúgó mellé.

Ebből is látható, hogy a mérnök nem pusztán a hidak rendbetételének kérdését kívánta rendezni, azt össze akarta kapcsolni vízrendezési terveivel. Bedekovich Lőrinc mérnöki tevékenysége ugyanis a Jászság vízügyi rendezésének kezdetét is jelentette. A geometra már 1785-ben a Kerületek elé terjesztette a javaslatait, melyeket a vízügyi gondok megoldására állított össze, és amelyeknek igen fontos eleme volt a Zagyván és a Tarnán található vízimalmok felmérése és átalakítása. A vízimalmok működéséhez szükséges zúgók ugyanis annyira felduzzasztották a folyókat, hogy még egy kisebb árvíz is igen komoly károkat okozott a településeken vagy az azokhoz tartozó földeken. Bedekovich Lőrinc az országút áthelyezéséhez szükséges új híd mellett egy új vízimalom létesítését, ezzel együtt az árvízveszély hosszabb távú csökkentését kívánta elérni.

A geometra a térképhez csatolt még egy több oldalas, latin nyelvű magyarázatot, melyben pontokba szedve elemzi a tervezetet. Eszerint a települést délnyugati irányban elkerülő országút a városon keresztül haladna tovább, és azt északnyugati végén elhagyva, két új hídon keresztül csatlakozna a Pesti úthoz. A mérnök elképzelései két szempontból voltak igen fontosak. Vízmérnöki szempontból nézve, ha az országutat áthelyezik, a töltéseket fel lehetett volna számolni, így (ahogy az térkép egyik keresztmetszeti ábráján is látható) a várost nyugati irányból határoló Zagyva mocsaras árterének vízszintje is csökkent volna. Bedekovich tervei szerint így a vízimalom is elkerült volna az akkori helyéről, a térképen B ponttal jelzett ún. Rév helyre.

A jász település azonban nem értett egyet a szakemberrel. A Hármas kerület mérnöke 1789 decemberében szólalt fel Fényszaru tanácsában. Előbb kérdést intézett a város felé megérdeklődve, hogy milyen irányban lehetne elvezetni a település mellett elhaladó országutat, majd felvetette, hogy a jelenlegiek helyett egy új hidat lehetne építeni. Fényszaru az országút más irányba történő elvezetését nem támogatta, ugyanakkor egy újabb híd kiépítését elvben helyeselte, de a végső határozatot későbbre halasztotta.

A tanács döntésének hátterében valószínűleg a malom és a Pesti út között található hidak felújításával kapcsolatos korábbi megállapodás volt. 1789 márciusában ugyanis a település már szerződést kötött Bodor József szolnoki molnármesterrel, aki vállalta, hogy a nevezett három hidat és a hozzájuk tartozó zúgókat teljesen újjáépíti, az ehhez szükséges fa- és vasanyagokat Szolnokon elkészítteti, illetve az építkezéshez szükséges szerszámokat és bakot biztosítja.

A mester emellett 10 évre garanciát vállalt a hidak állapotára és a faanyagra vonatkozóan, melyhez lekötötte a Szolnokon található ingó- és ingatlanvagyonát. Fényszaru cserébe 1000 rajnai forintot fizetett, átvállalta az elkészült alapanyagok helyszínre szállítását, valamint a segédmunkások és deszkák biztosítását.

A mérnök által készített tervek másik fontos szempontja tisztán anyagi természetű volt. Amennyiben Fényszaru beleegyezik, hogy az országutat áthelyezzék, az új hidak felépítése teljes mértékben a kerületi kasszát terhelte volna. 1790 júliusában Fényszaru ugyanis kérte a Kerületeket, hogy mivel az országúton található hidak igen forgalmasak és nagyobbrészt közhasználatban vannak, a korábbi példákhoz hasonlóan a felépítésük költségeiből a Kerületek is vegyék ki a részüket. A Districtusok részéről nem volt ellenvetés és a helyszínre küldték Bedekovich Lőrincet és Katonai István esküdtet, hogy felmérjék a költségeket. A két kiküldött nem sokkal később el is készítette jelentését, mely alapján a Kerületek a hidak felállítása során keletkezett 742 rajnai forint 30 krajcárt ki is fizették. Mivel Fényszaru nem támogatta az országút áthelyezését, így a közös kasszából csak a hidak renoválását támogatták, az egyébiránt keletkező, a zúgók rendbe tétele során felhalmozódott összeg (357 rajnai forint 30 krajcár) így a települést terhelte. Tehát ha Fényszaru beleegyezik az országút áthelyezésébe, gyakorlatilag csak a malom felépítésének költségeit kellett volna viselnie.

A kiadások összege már ekkor, 1790 júliusában átlépte a Bodor Józseffel kötött 1000 rajnai forintos pénzösszeget, ráadásul az építkezések nagyon lassú ütemben folytak. A tanácsi jegyzőkönyvekben több alkalommal is olvashatunk arra példát, hogy a szolnoki molnármestert személyesen keresték meg Fényszaru képviselői, hogy a munkálatok folytatására és minél hamarabbi befejezésére bírják. Ezek a találkozók szinte minden alkalommal a mester ígéreteivel és a fényszarui küldöttség elégedett hazatérésével végződtek. Emellett Bodor József több alkalommal is újabb és újabb pénzösszegeket kért a várostól, hogy a különböző (állítása szerint faanyagbeli) költségeit fedezni tudja, melyeket a jász település csak vonakodva és kis mértékben teljesített. Az utolsó bejegyzés az építkezéssel kapcsolatban 1794 márciusában keletkezett. Bodor József ekkor levélben tudatta Fényszaru tanácsával, hogy a *„még hátra lévő zúgónak munkáját az idén, fáját meg szerezvén, ell fogja készíteni.”*, tehát a hidak felújítása feltehetően 1794-ben befejeződött.

1794-re azonban a vízimalom olyan rossz állapotba került, hogy azt tovább javítani nem lehetett, mindenképpen újat kellett építeni helyette. Fényszaru tanácsa megtárgyalta a kérdést és természetesen kikérte Bedekovich Lőrinc véleményét is. A mérnök továbbra is ragaszkodott az eredeti elképzeléséhez, és a térképen „Rév hely”-nek nevezett ponton kívánta felállítani az új malmot. Ugyanakkor mivel *„igen akadályoskodó okok találtatván különben is mind Districtualis [Kerületi] Kapitány, és Palatinális Assessor [nádori táblabíró] Makó Lőrinc urak, mind pedig ezen helybéli Magistratus [tanács] és köz lakossak tsak az mostani helyre kívánják”* az új vízimalom a régi helyén épült fel. Terveit Rabl Károly, ekkor még gyöngyösi kőművesmester készítette el.

A Mérges pusztát és környékét ábrázoló színes térkép 1793 tavaszán készült el; mérete: 49,5X70,5 cm. A térkép címe latin, míg az utak, nagyobb földrajzi egységek és az egyes települések nevei magyar nyelven olvashatóak. A térképen szerepel Pethes András jász-, Már András kiskun kapitány és Horváth Mihály nádori táblabíró hitelesítő aláírása, valamint Kiskunhalas város tanácsának pecsétje és Kunszentmiklós város küldötteinek hitelesítő aláírása is. Mivel egy egyszerű határkiméréshez készült a mappa, a mérnök csupán egyetlen díszítőelemet alkalmazott: a térkép címét egy díszes szalagra rajzolta meg. Mellékelt azonban hozzá egy négyoldalas latin nyelvű leírást, mely Mérges puszta határát járja végig pontos távolságokkal, mérésekkel kiegészítve.

A térkép keletkezésének körülményei sokkal egyszerűbbek, mint Fényszaru esetében. A redemptio után Jászberény pusztájaként számon tartott Mérges puszta, a 18. század végére már a Hármas Kerületek közös kezelésébe került. 1792-ben Szeged városa küldöttei révén megújította a Mérges pusztával közös határok egy részét, a még hátralevő szakaszok felmérését pedig a Kerületekre, így Bedekovich Lőrinc mérnökre bízta. A geometra 1793 tavaszán elvégezte a munkát, majd átadta a térképet a Kerületek vezetésének.

Az elkészült térképet 1793. június 17-én mutatta be a Nemesi Közgyűlésen Pethes András, Már András és Horváth Mihály. A Közgyűlés a továbbiakban Halas és Majsa városoknak utalta át jóváhagyásra a mappát, illetve határozatot hozott a puszta éves bérleti díjának (árenda) évi 50 forinttal történő felemeléséről. Utóbbiról Félegyháza városának külön értesítést küldtek, tehát ekkor Mérges pusztát Félegyháza bérelte. A jóváhagyások után a térképet az év szeptemberében helyezték el a Kerületek archívumában.

Farkas Kristóf Vince összesítése alapján idősebb Bedekovich Lőrinc után 60 darab térkép és 18 név nélküli vázlat maradt meg, melyekhez most már hozzászámíthatunk két újabb mappát is. A történész emellett felsorolt még 16 olyan lappangó térképet is, melyeknek a holléte jelenleg tisztázatlan, ám a jelen példa is mutatja, hogy ezek akár a Jászkun Kerület iratanyagában is rejtőzhetnek.

Források:

A Fényszaru melletti országút áthelyezéséhez készült térkép: Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára (továbbiakban MNL JNSzML) V.2. A Jászkun Kerület II. József-féle közigazgatási iratai. 1790. Fasc. 2. No. 1596.

Mérges puszta határáról készült térkép: MNL JNSzML IV.1. A Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének iratai. 1793. Fasc. 9. No. 1319.

MNL JNSzML IV.1. A Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének iratai, Közgyűlési jegyzőkönyvek 1790., 1792, 1793. évek.

MNL JNSzML V.1200. Jászfényszaru város levéltára, Tanácsülési jegyzőkönyv 1786-1794.

Irodalom:

Szikszai Mihály: Adatok a Jász-Nagykun-Szolnok megyei vízi- és hajómalmok történetéhez. IN Zounuk A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 17. 9-36. old. Szolnok, 2002.

Farkas Kristóf Vince: Mérnökök a magyar polgárosodás hőskorában: A két Bedekovich élete és munkássága. Jászfényszaru, 2011. –MNL JNSzML Szakdolgozatok gyűjteménye 831.

Horváth Gergő segéd-levéltáros

Aki Petőfit látta Segesvárnál

Se szeri, se száma azon vitézeknek, akik – elmondásuk szerint – utoljára látták a költőt. A 19. század második felében igen sok ilyen emlékezés nyomdafestéket is látott, tehát a témába mélyebben kutakodók csaknem valamennyit ismerik. De hogy sohasem szabad befejezettnek tekinteni a történések kutatását, arra bizonyíték az az emlékezés, melyet az 1990-es években Papp Antal (sz. 1920) volt fülöpszállási községi hivatalnok mesélt el nekem. Mivel igen érdekesnek éreztem helytörténeti és Petőfi kutatás témakörében is, kértem az idős bácsit, írja le nekem, és írja alá a nevét a hitelesség igazolásaként. Megtette, én megköszöntem.

Írását azonban terjedelme, és a lényegre irányítás miatt rövidítve és szerkesztve adom közzé:

Sziládi István

„…Sziládi István 1831-ben született Fülöpszálláson. Szülei gazdálkodtak, de mivel csupán 20-30 kh földdel rendelkeztek, és több gyermekük volt, Istvánt férfi szabónak taníttatták, s 1847-ben ismerték el céhlegénynek. 1848-ban önként jelentkezett a honvédseregbe és Jászberényben lett huszár. Egyébként a kiskun városok fiataljai közül évszázadok óta oda vonultak be a könnyűlovasságba. Végigharcolta a szabadságharcot. 1849-ben Bem tábornok seregével részt vett az Erdélyi hadjáratban. Büszkén emlegette, hogy ő volt a legfiatalabb káplár, sőt a Világosi fegyverletételkor a legfiatalabb strázsamester. Ez lett a veszte, mert Világostól az osztrákok Kufsteinbe hajtották. Az ottani vár mellett óriási hadifogoly táborban igen rossz ellátásban részesült, ezért jelentkezett a császár seregébe. Egy évig Maylandban (ma Milánó) szolgált. Onnan megszökött és Franciaországban bujdosott. 1852-ben Angliába utazott, hogy Kossuth szolgálatába álljon egy esetlegesen hazatérő új magyar hadsereg katonájaként. Mayland azért volt jó, mert megtanult németül. Franciaországban pedig franciául. Mikor hírét vette, hogy Kossuth már elhajózott Amerikába, ezért visszatért Franciaországba. 1862-ben érte a hír, hogy amnesztiát hirdettek a külföldön tartózkodó magyaroknak, és a katonaszökevényeknek. Akkor hazajött Fülöpszállásra.

Itthon a 12 évi távollét után örömmel fogadták. Bár testvérei meghaltak, csak édesanyja élt, ezért nem folytatta szakmáját, hanem gazdálkodni kezdett. 1864-ben a község egyik legtekintélyesebb gazdájának, G. Kiss Mihálynak a lányát vette feleségül. Megválasztották városi tanácsosnak és református presbiternek. Rangjához és 48-as múltjához méltóan Kossuth-szakállt növesztett. Felesége fiatalon elhunyt, de ő még háromszor megnősült. Utoljára 70 évesen. Úgy emlegették, mint nagytermészetű embert, aki a saját igazából sohasem engedett. Az utolsó feleségét, aki ugyancsak közel járt a 70. évéhez, megtanította franciául beszélni. Francia újságot járatott, és otthon nem engedte a magyar nyelv használatát. Idős korában vasárnap és ünnepnapokon, de sokszor hétköznap is a paplak mellett lévő „szakállszárító”-ban üldögéltek a presbiter komákkal. Ő olvasta nekik a francia újságokat, így hányták-vetették a világ sorát.

A „szakállszárító” fából épült nagy helység volt, fala nem volt, a teteje ugyancsak fából. Magas volt, lépcsőn lehetett felmenni rá. Ott körben padok voltak, közepén hatalmas asztal. Csak beszélgetni, pipázni lehetett, tilos volt a pálinka és a bor fogyasztása.

Márk István rajza

Jellemző nagy Kossuth-rajongására, hogy mikor 1915-ben meghalt, utolsó szavai ezek voltak:

Megyek hozzád Kossuth apám.

„Az pedig, hogy mi is történt Segesvárnál 1849. július 31-én, édesanyám elbeszéléséből tudom, aki anyai nagyapjától, Sziládi Istvántól hallotta.

Mint 12 éves kislány sokszor voltak csak ketten a szőlőben, mert az ő feladata volt, hogy a közel 90 éves nagyapját elkísérje… ő ugyanis ott érezte jól magát… Útközben és kint sokat mesélt a nagyapó. Anyám csodálta apó nagy Kossuth-szakállát, de megjegyezte a történeteket is. Egyik alkalommal említette nagyapjának, hogy az iskolában Petőfi verseket tanultak.

– Igen, mondta az öregúr – hát elmondok én neked egy szomorú törté-

netet: Azt tudod, hogy a szabadságharc idején a jászberényi kiskun huszároknál szolgáltam és 1849 tavaszán Erdélybe vezényeltek bennünket. Úgy 200-an jelentkeztünk Bem tábornok seregébe. Amíg csak az osztrákokkal álltunk szemben, mindig győztes csatákat vívtunk, de aztán jöttek a kozákok az osztrákok megsegítésére. Velük már nem bírtunk. Rengetegen voltak, kiváló fegyverekkel felszerelt lovasok, gyalogost egyet sem láttam.

Segesvárnál kerültünk velük szembe. Ezt a helyet jelölte ki Bem a harcra. Hadrendbe állásunk igen közel volt a vezérkarhoz, mely egy kiemelkedő dombon rendezkedett be. Ekkor az egyik huszár felkiáltott:

– Nézzétek, ki van ott Bem apó mellett! A Petrovics Sanyi! Mit keres ott, talán csak nem harcolni akar? Kardot sem látni az oldalán. Sovány, vékony ember, legjobb lenne, ha hazamenne.

Aki felismerte, az szabadszállási volt. De én is, meg a kunszentmiklósiak is megismertük. Azt tudtuk, hogy szeret politizálni, tavaly Szabadszálláson fellépett követjelöltnek, de elzavarták. A kortesek azt mondták, nem is magyar. Az apja rác, az anyja tót. Az apját senki sem szerette a környéken. Kivette árendába a környező városokban a kocsmákat és a mészárszékeket. (Fülöpszálláson is.) Ha valaki levágott egy állatot, és kimérte, vagy bort mért, azt feljelentette, megbüntette. 1838-ban a nagy árvíz elvitte mindenét, házát, állatait és tönkrement. Elköltözött Szabadszállásról. Sándor fia, úgy tudtuk, tanult, de világcsavargó lett. Állítólag színészkedett és verseket írt. Ilyen embert hogy választottunk volna meg követnek.

Ma már én is tudom, hogy ő volt a legnagyobb magyar költő, verseit én is olvasom, te is tanuld meg mind, ami csak a kezedbe kerül – javasolta unokájának.

Míg a csatatéren Petrovicsról tanakodtunk, egyszer csak megszólaltak az ágyúk, Bem apó parancsot adott a harcra. Először megzavartuk az oroszokat, de délutánra megérkeztek a kozákok, és fordult a kocka. A kürtök visszavonulást fújtak. Különösen a gyalogságból rengetegen elestek, és sok volt a sérült is. Sötét este érkeztünk úgy 20-25-en egy kis faluba. Oda szállásoltunk be. A lovakat megetettük, megitattuk, utána mi is megvacsoráztunk. A kozákok nem jöttek utánunk, másnap úgy hallottuk, ők is visszavonultak. Az ő veszteségük is sok lehetett. Bem apó másnap kerestette Petőfit, mert úgy mesélték, hogy a tábornok parancsa ellenére beleavatkozott a csatába és eltűnt.

Elismertük, mégis bátor ember volt. Amikor a harc megszűnt, mindkét oldalról (?) megjelentek a sebesültszállítók. Íratlan szabály volt, hogy őket nem bántották, fehér zászlót vittek magukkal, és a még életben lévőket kocsikkal vitték a kötöző helyekre.Az éjszaka folyamán azonban megjelentek a hullarablók is. Az elesetteknél értéktárgyakat kerestek, főleg aranyat, gyűrűt vagy nyakláncot, de sokat le is vetkőztettek. Ruhájukat és lábbelijüket elvitték. Sokat beszélgettünk akkor róla, hogy nem is csoda az eredménytelen kutatás, hiszen Petőfinek szép ruhája volt. Lehet, hogy attól is megfosztották, ezért is ki ismerhette volna meg."

Silberhorn Tibor rajza

Papp Antal leírása igen értékes emlékezés, akkor is, ha csak közvetve került is nyilvánosságra. Tekintve, hogy értelmes író-olvasó család őrizte meg Sziládi István strázsamester történetét, hitelesnek kell elfogadnunk, mert a történelmi tények igazolják az elmondottak valódiságát. Köszönet az emlékező unokának, és a feljegyző dédunokának. Meggyőződésem, hogy egyetlen egy embert sem szabad elengedni úgy, hogy nem hallgatjuk meg. Mindenki magában hordozza a múltnak egy-két apró titkát, melyet még az utolsó pillanatban is hajlandó elmondani – csak legyen valaki, aki megkérdezi, meghallgatja.

Fülöpszállási Székely Gábor helytörténész

A jászberényi dohánykirály lánya, Marilla Koháry komolyzenei karrierje az Egyesült Államokban

A Jász Hírlap 1927. július 10-i száma számolt be a jászberényi olvasóközönségnek, hogy a Jászberényben született és dohánykirályként elhíresült Koháry Sándor – akit az Egyesült Államokban Alexander Koháry néven ismertek meg – leánya Marilla Koháry nagy sikerrel működő zongoraművésznő. Koháry Sándor amerikai sikeréről a Redemptio legutolsó számában írtam. Most folytatjuk leánya sikerének történetét.

Marilla Koháry

Marilla 1902-ben született Pennsylvania állam Allegheny megyében. Apja a már ismert, és bemutatott magyar származású, Jászberényben született Koháry Sándor volt, aki dohány nagykereskedőként dolgozott. Édesanyja Schiller Anna 1872-ben született Magyarországon.

Zenei tehetségéről az első jelentős tudósítás azzal kezdődött, amikor Pittsburgh kulturális életéről szóló hírekben 1914. május 23-án a helyi sajtó részletesen beszámolt, hogy fiatal tehetséges

(folytatás a 6. oldalon)

(folytatás az 5. oldalról)
zenészek adtak hangversenyt Rossini Hamupipőke című operájából. A kritikusok és a szakmai újságírók szinte kivétel nélkül kiemelték a zenekarban szereplő fiatal 12 éves Marilla zongorajátékát.

Ezek után kézenfekvő, hogy időrendi sorrendben, a helyi (pittsburghi) lapokban megjelent zenei hírek alapján követjük előmenetelének kiemeltebb mozzanatait. A Pittsburgh Post-Gazetta – a lap Pennsylvania állam Pittsburgh városának egy tekintélyes napilapja – című újság 1919. január 9-i számának kulturális rovatából tudjuk, hogy Marilla a város egyik legpatinásabb zenei középiskolájában a Fifth Avenue-n található High School-ban

Pittsburg High School

kezdte komolyzenei tanulmányait. Az iskola zenekara (The Fifth Avenue High Scholl Orchestra) rendszeresen adott komolyzenei hangversenyeket, sok alkalommal jótékonysági előadásokat is tartottak, és minden tudósítás kiemeli, hogy a zenekar egyik legtehetségesebb tagja Marilla Koháry volt. Egyik első emlékezetes fellépésük során Mendelssohn műveket adtak elő, és Marilla zongora szólója volt a zenei est egyik csúcsa.

Később rendszeresen szerepelt olyan üzleti híradásokban is, ahol a szakmai tanácskozásokat és programokat kísérő kulturális műsorok egyik gyakori fellépője volt. 1920-as év tudósításaiban számos ilyen kulturális esemény kiemelt fellépője volt Marilla Koháry.

1922-ben már a The Tourists nevű neves pittsburghi klubban Marilla rendszeres programként zongorahangversenyeket adott. De fellépett a különböző rádiók komolyzenei műsoraiban is, és számos kiemelt városi kulturális rendezvény egyik állandó fellépője volt.

Az igazi szakmai sikert számára 1927-ben Pennsylvania állam egyik legnevesebb komolyzenei alapítványának – TMC (Tuesday Musical Club) – zongoraversenye hozta el. Ezt az alapítványt 1919-ben alapították azzal a céllal, hogy a tehetséges zenészek szakmai fejlődését támogassa. 1927-ben az alapítvány kuratóriuma elhatározta, hogy a tehetséges fiatal zenészek tanulmányainak támogatására művészi ösztöndíjat hoznak létre. Ennek az volt az elsődleges és határozott célja, hogy anyagilag támogassa a tehetséges fiatal művészek magas szintű szakmai tanulmányait, amely már azokban az években is jelentős költséggel járt. Az ösztöndíj első nyertese 1928-ban Marilla Koháry zongoraművésznő lett. A nyertes jutalma New York-ban 2 éves időtartamú zenei ösztöndíj volt. Amikor sikeresen befejezte New York-ban zenei tanulmányait, erről részletesen beszámolt a Pittsburgh Post-Gazetta napilap 1930. július 12. száma. Részletesen bemutatták Marillát, kiemelve, hogy ő az első művész, aki megnyerte a tekintélyes alapítvány első ösztöndíját. Miután visszatért New Yorkból Pittsburgh-be október 21-én nagyszabású hangversenyt adott. Az újság első alkalommal fényképét is bemutatta. Ez a zenei alapítvány a mai napig sikeresen működik.

Marilla hangversenye piros betűs ünnep volt a TCM zenei klub életében. Közel 700 vendég vett részt, és a szólóest egyik sztár vendége Marie Stone Langstone énekes volt, aki egy különleges ritka mély hangú énekesnő. Az est másik fénypontja Marilla Koháry zongora szólóhangversenye volt. A korabeli zenei szaklapok tudósítói elragadóan írtak virtuóz stílusáról, ahogy Bach és Beethoven egy-egy művét előadta. *„Ilyen magas szintű zenei rendezvény még talán nem volt a zenei klub életében”* írták a helyi lapok.

Ezek a hírek már édesapja szülőföldjére Jászberénybe is eljutottak, és ahogy a cikk elején említettük a Jász Hírlap akkori száma a következőt írta:

„Magyar siker Amerikában. Mint értesülünk, az Egyesült Államokbeli Pittsburgh városban lakó, régebben Jászberényből elszakadt Koháry Sándornak leánya, aki ott nagy sikerrel működő zongoraművésznő, a legutóbb megtartott állami hangversenyen a 100 dolláros első díjat nyerte. Örömünkre szolgál ezt a siker, amely a magyar vérnek sikere, regisztrálnunk s jóleső érzéssel látjuk, hogy a nyertes arcképének közlésével a nagy amerikai lapok is foglalkoznak. Miss Marilla Koháry – mint ahogy az ottani lapok írják – különben tagja egypár nagy amerikai zeneegyesületnek, s most készül egy hangversenyére a Carnegie Hallban, mely a legelőkelőbb hangversenytermek egyike. Egyébként szerződéses rádió előadó, s akik nem sajnálják a fáradságot s abban az élvezetben akarnak részesülni, hogy magyar művész munkáját hallják Amerikából, hajnali 4 órakor kapcsolják be Párizst, mely az amerikai leadóállomást közvetíti.”

Későbbiekben a rendszeres fellépések mellett a nagyhírű The Edit McIntosh zeneiskolában vállalt zongoratanítást. A zeneiskola arról is híres volt, hogy a nyári időben neves művészek részvételével indítottak oktatást. A zongoraoktatási tanfolyamot természetesen rendszeresen Marilla vezette, amely a tudósítás szerint mindig 8 hetes turnusban zajlott le.

Marilla Koháry 1935-ben New Yorkban férjhez ment Walter J. Zimmermanhoz aki tekintélyes ügyvédi irodát működtetett.

A legutolsó hír Marilla-ról 1948-ban jelent meg, mint a korábban már említett The Edith McIntosh Scholl of Music zeneiskola híreiben jelent meg. Számos híres zeneegyesületnek volt a tagja. Híresebbnél híresebb énekeseket kísért, és természetesen önálló hangversenyeket is adott rendszeresen. Egyik leghíresebb előadása a Carnegie Hall-ban volt, amely már akkor a leg-

rangosabb és legelőkelőbb hangverseny termek egyike volt.

Természetesen a cikk egy kicsit torzó, mert későbbi életéről, családjáról, gyermekeiről nincsenek részletes adataink, de talán ez már nem Jászberényhez, hanem az amerikai életének történetéhez tartozik.

Források

The Pittsburgh Press Pittsburgh, Pennsylvania Saturday, May 23. 1914

The Pittsburgh Press Pittsburgh, Pennsylvania Thursday, January 9. 1919

Pittsburgh Post-Gazette Pittsburgh, Pennsylvania Tuesday, March 16. 1920

Pittsburgh Daily Post Pittsburgh, Pennsylvania Tuesday, October 18. 1921

The News-Herald Franklin, Pennsylvania Monday, October 10. 1927

Harrisburg Telegraph Harrisburg, Pennsylvania Tuesday, July 3. 1928

The Brooklyn Daily Eagle Brooklyn, New York Sunday, August 2. 1928

The Brooklyn Daily Eagle Brooklyn, New York Wednesday, May 3. 1939

https://archives.post-gazette.com/image/85815630/?terms=%22Marilla%2BKohary%22 (fizetős WEB portál!)

TMC Tuesday Musical Club http://tuesdaymusicalclub.org/winners

In the New York, New York, Marriage Index 1866-1937

Jász Hírlap 1927. július 10.

Metykó Béla helytörténeti kutató

A Kunsági Női Borlovagrend Bálint napi ünnepsége Kecskeméten

A Kunsági Női Borlovagrend évek óta minden év februárjában egy szép ünnepség keretében emlékezik a magyarországi reneszánsz egyik nagy alakjára, a törökverő nemes Balassi Bálint költőre. A jeles rendezvénynek február 13-án – immáron 6. alkalommal – a kecskeméti Három Gúnár Rendezvényház adott helyet, amelyen Magyarország 25 borlovagrendje képviseltette magát. Az érkező vendégeket a borrend tagjai *„jó borokkal töltetett aranyos pohárok-kal”* és ízletes házi süteményekkel várták.

Rendkívül pompás látványt nyújtott a különböző borrendek díszes ünnepi öltözete.

A rendezvény szakmai konferenciával vette kezdetét, amelyen elsőként Hortiné dr. Bathó Edit néprajzkutató, a Jász Múzeum igazgatója *„Szőlőik nem lévén, nagy szükségben vannak”* címmel

Dr. Németh Krisztina borlovaggá avatja Ádám Éva Erikát, tiszteletbeli lovaggá pedig Csizmadia Lászlót
Fotó: Méhesi Éva

A Kunsági Borlovagrend rendezvénye Kecskeméten a Három Gúnár étteremben ***Fotó: Méhesi Éva***

tartott előadást a szőlőtermesztés jászsági hagyományairól. Őt dr. Németh Krisztina, a Kunsági Női Borlovagrend nagymestere követte, aki a bor és a vallás kapcsolatáról beszélt, látványos képek kíséretében, majd dr. Surányi Dezső *„Én vagyok az igazi szőlő, és az Atyám a szőlősgazda…”* címmel a szőlő és a bor bibliában való megjelenéséről tartott érdekes előadást.

Mint minden évben, úgy most is sor került új (rendes és tiszteletbeli) tagok avatására. A két jelölt – Ádám Éva Erika és Csizmadia László – kiválóan teljesítették a részükre kitűzött feladatokat, amelynek végén a nagymester asszony és rendtársai ünnepélyesen felavatták őket tagjaik sorába. Az avatási ceremóniát követően a kecskeméti Lakó Sándor Kamarazenekar varázsolta el muzsikájával a népes közönséget. A délelőtti programot egy középkori lakoma zárta, amelyen a következő étkeket szolgálták fel: Tárkonyos őzraguleves hagymás burgonyagombóccal, Tűzdelt pulykacomb egészben sütve pikáns szósszal, párolt lila káposztával és lencsepürével, Aranyozott kelt tészta gombócok habos-boros öntettel. Az ételekhez a Kunsági Női Borlovagrend 2015-16. évi zászlósborát, a Galántai Pincészet Kékfrankos-Zweigelt Roseját, valamint a Font Pincészet borválogatását kínálták.

A délutáni program során a vendégek megnézték Kecskemét nevezetességeit, majd megtekintették a Cifrapalotában *A beszélő köntös nyomában – Kecskemét a török hódoltság idején* című interaktív kiállítást. Gratulálunk a Kunsági Női Borlovagrend tagjainak a nagyszerű Bálint napi programért és a kitűnő rendezésért!

Iris

Oszét népmesék – 4. rész

A FÜRJECSKE ÉS A CSIPKERÓZSA

Réges-régen történt, igen régen, amikor még a fürjecskék a fákon üldögéltek, a medve meg az felhők fölött röpködött. A csipkerózsa tavasszal zöld ruhát öltött és virágba borult, megcsinosodott, mint egy menyasszony. Gyönyörű volt és kellemes illatot árasztott.

Azonban valahonnan egy fürjecske érkezett, megpihent a csipkerózsa csúcsán, és lepiszkította a zsenge virágait és a friss hajtásait.

Megsértődött a csipkerózsa, és megszidta érte:

Ezentúl ne csak rám telepedj le, hanem a többi fára is. Verjen meg az Isten!

A fürjecske nem mutatott bűnbánatot, nem kért bocsánatot, hanem szemtelenül válaszolt:

– Ne fecsegj feleslegesen, akkor telepszem rád, amikor nekem tetszik!

Feldühödött a vadrózsa, beleszúrta tüskéjét a lábába.

–Takarodj innen, s ne merj többé hozzám közelíteni!

Felröppent a fürjecske, és találkozott a kecskével.

– Rágd le kecske a csipkerózsát, állj értem bosszút!

A kecske így válaszolt neki:

– Hát nem jobb nekem a puha selymes füvet legelészni, mint a szúrós csipkerózsát rágcsálnom? Mit kezdjek a tüskékkel?

A fürjecske megharagudott a kecskére is. Tovarepült és összetalálkozott a farkassal.

– Ó farkas – mondta a fürjecske, – ott legelészik egy kecske, most könynyűszerrel megölhetnéd. Öld meg őt, egyúttal értem is bosszút állsz majd!

Így válaszolt a farkas:

– Miért tegyek egy lépést is a kecske után, amikor mellettem legelészik egy bárányka?

Mérges lett a fürjecske a farkasra, elrepült a faluba, és azt mondta az embereknek:

– A közelben kóborol egy farkas, verjétek agyon!

Az emberek pedig restek voltak a farkast üldözni, meg sem moccantak

Az emberekre is megneheztelt a fürjecske, elrepült a tűzhöz, panaszkodott a falu lakosaira, és azt mondta neki:

– Bosszulj meg engem, égesd fel a falut!

A tűz nem értett vele egyet:

– Csak egyetlen szikra maradt belőlem a hamuban. Amíg eljutok a faluig, a szél Isten tudja hová sodorhat el.

A sértődött fürjecske a vizet kereste meg, panaszkodott neki a tűzre és kérte őt:

– Menj, és bosszulj meg engem!

A víz azt felelte neki:

– Úgy elfogyatkoztam, hogy még a körülöttem élő embereknek is alig maradt belőlem valamicske.

Sértődötten távozott a fürjecske a víztől, az ökröt kezdte ostromolni, jaj, kiissza a vizet miatta, a fürjecske miatt, megbosszulja őt.

Az ökör megunta a zargatást:

– Nem akarok már inni, az imént ittam tele magamat.

A fürjecske megértette, hogy az ökörrel hiába próbálkozik, elment hát a husánghoz:

– Menj, fütykös, üsd az ökröt, állj értem bosszút!

A furkósbot visszautasította:

– Ebben a rövid életemben mindig csak azt követelték tőlem, hogy üssem a szegény igavonó barmokat, úgy elhasználódtam, hogy csak egy töredék maradt belőlem. Megbántam a bűneimet, többé nem fogok senkit sem ütlegelni.

A sértődött fürjecske a husángtól a késhez ment, megkérte, hogy vágja darabokra a furkósbotot.

A kés visszautasította a kérés teljesítését.

– Ennek a furkósbotnak sok bűn terheli a lelkét, egész életében csak a szegény jószágokat püfölte, én pedig nem szennyezem be magamat vele.

Nagyon feldühödött a fürjecske, s azt mondta a késnek:

– Bagoly mondja a verébnek, nagyfejű! Te százszor rosszabb vagy a husángnál: mert a furkó csak püfölte az ökröket, te azonban le is vágtad őket, most is ilyesmivel foglalkozol!

Onnan is szitkozódva ment tovább az egérhez, kezdetétől a végéig felsorolta neki minden baját, panaszát a csipkebokortól a késig, és azt kérte:

– Állj bosszút értem egérke, rágd szét a kés nyelét!

Felháborodott az egér:

– Vagy te vagy bolond, vagy engem tartasz eszementnek, amikor a kés nyelének a szétrágását kéred tőlem. Micsoda hasznát látod az ilyen tápláléknak? Potyára tegyem tönkre a fogaimat, nem kellemesebb-e búzamagot rágcsálnom?

Kővé dermedt a fürjecske az ilyen szavaktól. Hosszasan gondolkodott, majd elhatározta, hogy a macskához fordul. Elrepült a macskához, elmesélt neki mindent tövéről hegyére, és megkérte:

– Állj bosszút értem az egéren, fogd meg és edd meg!

A macska ezt felelte:

– Te magad vagy a vétkes: lerondítottad a csipkerózsát, és még panaszkodsz is rá. Az én véleményem: mától fogva a fürjecskének nemcsak a vadrózsákra, hanem más fákra sem szabad feltelepedni, mától kezdve a mező és a rét mélyedéseiben fog fészkelni és megbújni.

Ettől az időtől fogva a fürjecske nem a fákon lakik, hanem a mezőkön és a réteken keres magának gödröcskéket, oda rakja a fészkét, és ott költi ki a fiókáit, és ha valaki követ dob feléje, nem röpül föl, hanem elrejtőzik a gödröcskéjében.

A VERÉBFIÓKA

Kiköltötte a verébmama a fiókáit, felnevelte őket. Beköszöntött a tél, olyan erősen fagyott, hogy nem lehetett kilátni az utcára, a verébmama a szénapajtában húzódott meg a csemetéivel. A szénán azonban ott feküdt a macska. Megpillantotta a fiókákat, s azonnal elkapott egyet közülük. A verébmama kiabált, küzdött érte, azonban a macska figyelemre sem méltatta. Nem tehetett mást, el kellett repülnie a fiókáival egy másik helyre.

A macska hosszasan eljátszadozott a fiókával, azután a mancsai között tartva elszunnyadt. A verébfióka kitépte magát a macska mancsai közül, és besurrant egy résbe. A macska szőre égnek állt a hátán, verte a fejét, és mondogatta:

– Fejem, fejem, meddig leszel ilyen ostoba! Ha már a verébfióka is túl jár az eszemen, mit kezdhetek az anyjával?

Sokáig püfölte a fejét, majd amikor

megfájdult neki, a hasára hajtotta és betakarta a mancsaival. Azóta szokta a macska a fejét a hasán pihentetni.

A verebecske pedig átsurrant a résen, bejutott a gabonamagtárba. Ott húzta ki a telet, és amikor beköszöntött a tavasz, kiröpült a szabadba, látta a ragyogó eget, szabadnak érezte magát.

Elhatározta, házat épít, családot alapít. Még emlékezett a családi fészekre. Elrepült oda, rátalált, kitakarította, rendet rakott benne.

Látja ám, hogy a verébmama játszadozik a három csemetéjével, örvendeznek egymásnak.

„Hogyne irigyelnélek benneteket, – gondolja a verebecske, – amikor anyai szeretetben és gondoskodásban éltek, nem ismeritek az egyedüllét szomorúságát."

A verébmama a fiókáival a fészke felé veszi az irányt. „Mi kellhet nekik? – gondolja a verebecske. – Hiszen ez az anyám fészke."

Megérkeznek a verebek a fészekhez, látják, hogy ki van takarítva, rend van benne, csodálkoznak, megkérdezik a verebecskétől:

– Mit művelsz te itt? Ez a mi fészkünk.

– Még hogy a tiétek? Itt töltöttem a gyermekkoromat.

Rátekint a verébmama, kérdi tőle:

– És ki a te anyád?

Nem emlékszem rá, – feleli a verebecske. – A télen megfogott a macska, csodával határos módon téptem ki magamat a mancsai közül. Azóta nem láttam az anyámat.

Megismerte a verébmama a fiát, átölelte őt, melengette a szárnyaival. Mondta is neki a verebecske:

– Micsoda melegség rejtőzik az ölelésedben!

A verébmama azt válaszolja neki:

– Ez az érted égő anyai szív melege. Nem gondoltam, hogy az áldozatul esett fiókám életben maradt, most pedig micsoda öröm látni téged!

A verebecske úgy érezte a meleg anyai könnyek napként melegítik a testét.

MIKÉPPEN CSAPTA BE A SZAMÁR AZ ÖKRÖT

Egy embernek két ökre és egy szamara volt. Az ökrök a földet szántották, igen elfáradtak benne, a szamár meg csak a ház körüli könnyű munkával foglalkozott.

Este egyszer az egyik ökör hazatérvén a szántásból, panaszkodott a szamárnak, mennyire elfáradt a munkában. A szamár így felelt neki:

– Én tudom az ellenszerét.

– Tényleg segítenél rajtam, – mondta az ökör.

– Holnap színlelj sántaságot, nem fognak kihajtani dolgozni.

Az ökörnek tetszett a szamár tanácsa, megfogadta, hogy így fog tenni. A gazdájuk azonban értett az állatok nyelvén; véletlenül kihallgatta a beszélgetésüket. Reggel, amikor a munkába kellett indulni, az ökör tetette, hogy nem tud rálépni a lábára.

A gazda helyette a szamarat fogta be, és őneki kellett szántania reggeltől estig. Este, amikor hazatértek, megkérdezte tőle az ökör:

– No, hogy ment a dolog, könnyű-e szántani?

Nem volt nehéz – válaszolta a szamár –, azonban azt beszélték rólad, ha holnapra nem gyógyulsz meg, le kell, hogy vágjanak téged.

Megrémült az ökör, hogy valóban le fogják vágni, egyszeriben eltűnt a sántasága!

A gazda, aki ismét kihallgatta a beszélgetést, elmosolyodott: vajon mitől lett ilyen ravasz ez a szamár!

A RÓKA ÉS A NYÚL

Réges-régen, amikor az Isten az állatokat teremtette a földre, a nyúlnak lompos és puha farkat adott. A nyúl igen örült neki: egy ilyen farok télen védelmet nyújtott a hideg ellen, nyáron pedig elhajtotta a böglyöket, gondtalanul éldegélt.

Az Isten a rókának is teremtett farkat, azonban rövidet, és csak bosszantotta őt, mert semmi haszna sem származott belőle.

Egyszer összetalálkozott a nyúl a rókával. A róka megkérdezte tőle:

– Mondd csak, nyúl, miért van neked ilyen hosszú, lompos farkad, és mi hasznod van belőle?

– Ó, igen, ha nem lenne ilyen farkam, két napig sem élnék. Amikor üldöz az ellenség, becsapom a farkammal: hirtelen az egyik oldalamra nyújtom, én magam meg a másikra futok. Télen megvéd a hidegtől – betakarózom vele, nyáron pedig legyezem, vagy megnedvesítem a vízben, és fröcskölöm vele magam.

– Légy olyan kedves, nyúl, add nekem a farkadat! Tudod, mennyire szeretem a csirkehúst, a kutyák azonban darabokra tépnek, ha egy ilyen farok hiányában a tyúklopáson koslatok. Neked mindegy milyen hosszú, nekem meg nagyon jó lenne, hiszen nagyobb vagyok nálad.

– Nem, róka barátom, ha ekkora farokkal jársz, akkor nagyon szép leszel, a nők pedig látván téged, elküldik a férjeiket az erdőbe vadászni, hogy a bundádból gallért készítessenek.

Mindezért engem vádolnak majd. Jobb lesz, ha nekem hagyod ezt a farkat.

Azonban a róka nem hallgatott a nyúlra, még erősebben próbálta őt rábeszélni a cserére.

Akkor azt ajánlotta a nyúl:

– Rendben van, minden róka esküdjön a Koránra, hogy nem bántják a nyulakat. Ezután átadom neked a farkamat.

Elfutott a róka a többi rókához, összegyülekeztek, és megesküdtek a Koránra, hogy leszoknak a nyúlhúsról. A nyulak elhitték nekik, farkat cseréltek velük: a nyúl kurta farkat kapott, a róka pedig olyat, amilyen ma is van ki. Ezután a nyulak nyugodtan élhettek, nem kellett félniük a rókáktól.

Egyszer a róka belopakodott a faluba, és magával hurcolt egy tyúkot. A gazda észrevette, a nyomába eredt, azonban a rókának sikerült az új farka segítségével elinalni, és igen örvendezett, amikor a tyúkhúsból falatozott. Így kezdték el a rókák a tyúklopást.

Történt egyszer, hogy a legöregebb róka egy házba tyúkért lopakodott be. A gazda kiáltott a kutyának, aki elkapta a rókát a hosszú farkánál fogva, a gazda pedig agyoncsapta, lenyúzta a bundáját, gallért varrt belőle a feleségének.

Amikor a rókák értesültek erről, igen megneheztelték a nyulakra, elkezdtek rájuk vadászni.

Így végződött a barátságuk, csak a nyulak sajnálják ma is, hogy a farkuk a rókáknál maradt.

* *A* ***Korán*** *az iszlám elsődleges forrása és szent irata, az iszlám tantételei szerint Isten, Mohamed prófétán keresztül kinyilatkoztatott szava, mely öröktől való.*

Fordította
Kovács J. Béla ny.
középiskolai tanár

Liliomos zászló a Jászkürt árnyékában – 90 éves a jászberényi cserkészet

Amikor az 1922-ben először jártak cserkészek Jászberényben, méghozzá a jászapáti Reálgimnázium 119. számú cserkészcsapatának tagjai, Jászberényben nem fogadták őket kitörő örömmel. Túlontúl modernnek, és különcnek tartották a cserkészetet. Később azonban az akkori jászberényi ifjúság révén, ha viszonylag későn is, de elindult a jászberényi cserkészet.

1924/25-ös tanévben a városban elsőként a 298. Lehel cserkészcsapat alakult meg, a fenntartó az Állami Tanítóképző Intézet volt. A csapat parancsnoka Siemeister (Szemerédi) János, később a pápai Állami Tanítóképző Intézet Igazgatója. egy évvel később a Megyeri Nagytáborban *„A jászberényi Lehel – csapat férfikara is nagyszerű teljesítményt nyújtott”* S mivel idősebb cserkészekből álltak, a tábori rendőrség feladata is rájuk bízatott. A csapat hamar megerősödött, táborait a Bükk hegységtől a Balatonig szervezete. Részt vettek a Jamboreen is Gödöllőn. A háború után nehéz körülmények között működött 1948 őszéig a csapat, utolsó csapatparancsnoka Wittmann Tibor későbbi szegedi történészprofesszor volt.

Az 1926-ban másodikként megalakult a 858. Jász cserkészcsapat, első fogadalomtétele 1927. december 11-én volt. A csapat fenntartó testülete a Katolikus Legényegylet volt, közismertebb nevén a „tanonc” csapat. Alapító parancsnoka Pausz Aladár atya, a Főplébánia káplánja, őt követte Fuchs Ernő, vármegyei számvevő. A csapat egykori székhelye jelenleg a Jászság Népi Együttesnek ad otthont. A csapat szintén részt vett az 1933-as gödöllői Jamboreen, valamit közösen a 871. József nádor csapattal a volóc-i táborozáson 1939-ben.

A harmadik cserkészcsapat a városban, az akkori József nádor Reálgimnáziumban (ma Lehel Vezér Gimnázium) 1928. június 10-én megalakult 861. József nádor cserkészcsapat volt. Parancsnoka előbb Waitsch (Vajtai) István, I. világháborús veterán, majd Kovács István hittanár volt. A csapat részt vett az 1933-as jamboreen is. Mégis, talán a legemlékezetesebb tábora 1939. július 2-16. között volt az akkor visszatért Volócon, hiszen az út is több napig tartott. Többször kirándultak a Mátrába, kerékpáros portyákat hajtottak végre a Galga-mentén is. 1946-1948 között a csapat szorosan együttműködött a 867. Szent Imre cserkészcsapattal.

1933-ban alakult meg a 887. gróf Apponyi Albert véncserkészcsapat, benne a város nagyjai: orvos, katonatiszt, főszámvevő stb. Céljuk a jászberényi cserkészet támogatása volt. Eljutottak az 1933-as gödöllői Világjamboree-ra is, erről fennmaradt, s kalandos utat bejárt csapatnaplójuk tanúskodik, mely egyedülállóan illusztrált és megírt munka.

Jászberényi cserkészek csoportképe 1933-ban

1936-ban alakult meg a jászberényi Polgári iskolában a 637. Attila cserkészcsapat. Parancsnoka Pálvölgyi Jenő, Szakmáry Sándor, később Döme Mihály, az iskola tanárai voltak. A csapat egyik őrsvezetője volt Muhari László is, ki később Jászberény MÁV állomásfőnöke, valamint elismert fafaragó népművész volt. A csapat kezdetben anyagi nehézségekkel küzdött, de ezek hiányát leleménnyel pótolva valósították meg a cserkészmunkájukat.

Az 1945/46-os tanévben alakult meg a 867. Szent Imre cserkészcsapat, melynek parancsnoka Piffkó János tanító úr volt. A cserkészcsapat a jászberényi Központi Katolikus Iskola (a későbbi Székely Mihály általános iskola) fenntartásában jött létre. Mivel általános iskoláról volt szó, megmozdulásai zömét illetve az őrsök vezetését a gimnáziumi cserkészcsapattal közösen hajtotta végre. 1948 nyarán tartott utolsó táboruk Bélapátfalván volt. Ez a csapat volt Jászberény legrövidebb ideig működő cserkészcsapata, a történelmi események forgatagában az ország többi cserkészcsapatával együtt 1948-ban megszűnt.

1989 ősze a változások ősze volt hazánkban. Ez az idő kedvezett a cserkészmozgalom újraindulásának is. Még ez év őszén Vajk Alajos Atanáz O. Cist cst atya összehívta a Főplébánia fiataljait, és velük alakította újjá az egykori „Katholkus Legényegylet” régi csapatát, a 858.sz Jász cserkészcsapatot. A fenntartó testület elnöke Farkas Mátyás c. apátplébános atya volt. Nagy lendülettel kezdődött el a cserkészmunka. A szövetségi leigazolás 1990 februárjában érkezett meg. Az egyenruházat már a kezdetekben sem okozott gondot, segítségére volt ebben a csapatnak Kispál Sándor öregcserkész, aki Vajk atya mellett az alakuló cserkészcsapat megbecsült tagja, és támogatója volt. Az ő egykori kis Sármány utcai műhelyéből került ki több rend cserkészegyenruha, kielégítve a cserkészcsapat tagjainak igényét. A cserkészmunka folyamatosan fejlődött, őrsi gyűlések, csapatkirándulások, egyházi szolgálatok

folyamatosak voltak. A kiképzéseket focizások, szalonnasütések tarkították. 1990. június 3-án volt az újjáalakult jászberényi cserkészmozgalom első fogadalomtétele a Főtemplomban. Kartal Ernő egri rektor atya felszentelte csapatzászlót. 1991. február 13-án meghalt Vajk atya, a cserkészek parancsnoka, atyja, barátja, testvére. Temetésén Zircen, a ravatal mellet a cserkészcsapat díszőrsége vigyázta nyugalmát. A csapat parancsnokságát Bárdos Ferenc káplán atya vette át. 1992-re kialakult a csapatmunka menete, mely egyrészt a kiképzésen alapult, másik fő feladatuk az egyházi és az állami ünnepeken való részvétel volt. A 858-asok sok helyre eljutottak, külföldön Ausztriában és Hollandiában képviselték a magyar cserkészek mellett Jászberényt is. 1993-ban francia cserkészek érkeztek Jászberénybe, mely nyomán levélbarátságok alakultak ki. A csapat kedvelt helye volt Homok (Újerdő), amely közelsége és rejtettsége folytán nagyon sok program helyszíne volt. Itt zajlott az őrsi foglalkozásokon elsajátítottakat gyakorlatba ültetve, mint sátorállítás, tűzrakás, főzés, morze jeladás, csomótechnikák segítségével tábori építmények készítése.

Később a kétnapos portyák már többnyire a Mátrába vezettek. Ekkor a csapat parancsnoka Szálkai József, leányvezetője (Szálkainé) Litkei Judit volt. Ebben az időben gyarapodott a csapat felszerelése ládákkal, szerszámokkal, sátrakkal és egyéb eszközökkel. 1999/2000 fordulóján a csapat a 298. Lehel vezér cserkészcsapattal történő egyesülés mellett döntött.

A 298. Lehel vezér cserkészcsapat 1997/1998-ban alakult újjá követve az 1925-1948 között működött csapat hagyományait. Az újrainduló csapat parancsnoka Demeter Sándor tanár úr és helyettese Forgács László tanár úr. A csapat fogadalomtétele 1998. június 16-án volt a Főtemplomban. 2000-ben egyesült a két városi csapat. Ennek előnye az volt, hogy az új csapatban sok volt a gyerek, viszont még nem rendelkeztek képesített és gyakorlott őrsvezetőkkel. A régi csapatban a helyzet pont fordítva volt, így az egyesülés „kész haszon" volt. Az új csapat átvette, és öregbítettet számos hagyományt, melyet még az 858-asok szereztek Jászberénynek a cserkészek körében. A 2000-2003 évek során a két csapat jól összerázódott, összekovácsolódott, és kialakultak a menetrendek, szokások. Ilyen a Nagyvisnyóra szervezett rendszeres évnyitó őszi portya, valamint az októberi újoncbeavató portya. Szomorú esemény ezt a csapatot sem kerülte el sajnos, 2000 decemberében elhunyt Farkas Mátyás c. apátplébános atya, a csapat fenntartó testületének elnöke. A csapat díszőrséggel vett részt a temetésén. A csapatnál 2008 augusztusában, az első 10 év után következett be a generációváltás a csapat vezetésében. A felnövekedett generáció tagjai, az első fogadalomtételes cserkészekből segédtisztté váltak, átvették a csapat irányítását, és viszik tovább a jászberényi cserkészek hagyományait, miközben a csapatot is megújítják. 2013 nyarán ünnepelte a Magyar

A 298. sz. Lehel vezér cserkészcsapat 2014-ben *Fotó: Csuhaj Péter*

Cserkészszövetség megalakulásának 100. évfordulóját a közel 4000 fős ócsai Nemzeti Nagytáborban. A jászberényi cserkészek is ott voltak, a 460 fős Hédervár altábor vezetése és működtetése csapatunk fiatal vezetői által valósult meg, elődeinkhez méltón léptünk az új cserkész-évszázdba. 2014 folyamán a nemzetközi kapcsolatok erősödtek, írországi cserkészek látogattak hozzánk, melyet 2015 év elején viszonoztunk. Csapatunkban jelenleg 5 raj működik, összesen 17 őrssel. Ebből 4 kiscserkész őrs, ők alkotják a Rosszcsont rajt, a fiatalabb cserkészkorosztály a Csodaszarvas rajt alkotja 4 őrssel. Az idősebb korosztályú cserkészek 3 őrse a MO-rajt, az Ördögszekér rajt alkotják a kósza korú cserkészek. Az ötödik, a Kárpátok raj, a vándorok és öregcserkészek közössége. A cserkészmunka egyik alapkövét jelentik az önzetlen támogatók, kik nélkül mindaz a tevékenység nem valósulhatott volna meg, és nem tudnánk a jövőben sem cserkészmunkát végezni. Cserkészetünk szolgálatában vezetőink azon dolgoznak, hogy életrevaló, közösségi felnőtteket neveljenek a rájuk bízottakból. A kezdetektől fogva Siemeister János, Fuchs Ernő, Pausz Aladár, Waitsch István, Kovács István, Pálvölgyi Jenő, Döme Béla, Piffkó, János, voltak kik felépítették a városunk cserkészetét, hogy örökségüket Vajk Alajos Atanáz, Bárdos Ferenc, Szálkai József, Varga József Kamill, Piffkó László, Mizsei Ottó, Lóczi Tamás, Urbán István, Erdős István, Szálkainé Litkei Judit, Kovács Rita, Árvai Ildikó, Kisnémet Péter, Oláh Tibor, Molnár Tibor, Demeter Sándor, Forgács László, Hagyó Tamás, Juhász Dániel, Juhász Márta, Tarjáni Zoltán, Fábián Viktória, Muhari Máté, Beniczki János, Buck Miklós, Fábián Laura továbbvigye, hogy napjainkban Báró Anna, Békési Péter, Hegedűs Gábor, Muhari Fruzsina, Szatmári Nóra, Taczman András, Vas Gábor pedig a következő generációnak adhassuk tovább.

Vidovich Kálmán cst
csapatparancsnok
298. Lehel vezér cserkészcsapat

Az 1745. május hatodikán kibocsátott kiváltságlevél a jászok és kunok megváltásáról – A REDEMPTIO

„Nem másra szolgál a mi eleink tündöklése nékünk, mint hogy világító fáklyával fussuk be a mi életünk pályáját…" (Gróf Zrínyi Miklós).

A jászok és kunok történetének legfényesebb fejezeteként tartjuk nyilván azt, hogy Habsburg–Lotharingiai Mária Terézia királynő (1740–1780) 1745. május 6-án Bécsben kibocsátotta a megváltásról *(redemptio)* szóló latin nyelvű diplomát (oklevelet), amelyben visszaállította a jászok és kunok ősi kiváltságait, egyben pallosjogot is adományozott részükre. A megváltás óriási erőfeszítésébe került a Jász és Két Kun Kerületek közösségének, hiszen előteremtették a királyi kincstár számára befizetendő 500.000 rajnai forint pénzösszeget, és a „jobbítások címén" a kiváltságos kerületbe időközben befektetett további 15.000 rajnai forintot is. *(A rajnai forint – más néven rhénes forintnak is nevezett fizetőeszköz 958 ezrelék tisztaságú aranyból készült.)* Vállalták továbbá 1000 könnyűlovas (huszár) felszerelését és a nádor évi fizetségének biztosítását is. A jászkun öntudatot egyértelműen bizonyító *redemptiot* – mint történelmünk egyik dicsőséges szeletét – 2014. május 6-án helyezték vissza ősi méltóságába akkor, amikor a Magyar Országgyűlés egyhangú Országgyűlési Határozattal a Jászkun Redempiot Magyar Nemzeti Emléknappá nyilvánította. Ez egyben azt is jelentette, hogy valamennyi magyar középiskolában ezen a napon emlékeznek meg a nem mindennapi – s történelmünkben példa nélkül álló – tettről.

A Magyar Nemzeti Emléknappá nyilvánítás évében jelent meg e sorok írójának kutatásai és főszerkesztése alapján a „MÁRIA TERÉZIA KIRÁLYNŐ KIVÁLTSÁGLEVELE A JÁSZOK ÉS KUNOK RÉSZÉRE (REDEMPTIO) – 1745" című történelmi hitelességgel rekonstruált különleges kiadvány, amely ötvözte a történettudományi tudományos kutatás eredményeit a 18. századi Magyar Királyi Kancellária oklevél kiállítási gyakorlatával, így egy arannyal dúsan felülnyomott, bíbor színű francia velúrbársonyba kötött, latin nyelvű, könyv alakú kiadvány láthatott napvilágot.

Ugyanakkor a Jászok Egyesülete újjáalakulásának 25. esztendejében (2016) kitűnő didaktikai és vizuális meggondolásból az Egyesület kiadásában és ügyvivőjének felkérésére – ugyancsak e gondolatkörben és szerkesztéssel – megjelent az eredetileg latin nyelvű, és könyv alakú kiváltságlevél egy A/2 méretű ívre nyomtatott magyar nyelvű fordítása is betűhív átiratban azzal a kifejezett céllal, hogy a *redemptio* szövege a legszélesebb nyilvánosság, iskolák diákjai, főiskolák hallgatói, a nemzettudatra fogékony és érzékeny érdeklődő nagyközönség számára is élvezetes, barokk körmondatokba foglalt fordítása magyar nyelven olvasható lehessen.

Az elgondolást közönségsiker is erősítette, hiszen annak bemutatására a közelmúltban került sor a Jász Múzeumban.

Mária Terézia királynő megváltásra *(redemptio)* vonatkozó kiváltságlevelének 1745. május 6-án történt kibocsátása óta a Jász és Két Kun Kerületek közössége különösen féltve őrizte, egyben nagy becsben tartotta évszázados privilégiumainak (kiváltság- és címereslevelek) uralkodók által aláírt (és általában nagy titkos függőpecséttel) hitelesített, írott ünnepélyes dokumentumait és pecsétnyomóit olyannyira, hogy azokat a 18. század végén már egy külön erre a célra készíttetett *privilegiális* ládában őrizték a Jász és Két Kun Kerületek székházában Jászberényben, egészen 1876-ig a kiváltságos kerület megszűnéséig.

(A különlegesen szép, kovácsoltvas elemekkel díszített vasláda tartalmának biztonságát tizenkét zárnyelv adta meg, amelyhez három kulcs tartozott. A privilegiális ládát a jász-, a nagykun- és a kiskunkapitány együttes jelenlétében lehetett felnyitni. A különleges iparművészeti remekmű ma is Jászberényben a Jász Múzeum kiállításában látható.) Az akkor már történelmi értékké váló dokumentumokat később a Magyar Királyság egységes közigazgatási rendszerének (71 vármegye) megszervezésekor megalakuló Jász–Nagykun–Szolnok vármegye *levelesházába* szállították, amelynek az új vármegyeháza adott otthont Szolnokon s ott őrizték azokat egészen 1944-ig. A hadműveletek következtében – az időközben Esztergom vármegyébe és Esztergomba szállított kiváltságlevelek és oklevelek nagy része megsemmisült, vagy elveszett – azok hártyára írt eredeti példányai a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár gyűjteményében nem találhatók meg. A történelmi tény feloldásához jelen sorok írója – egyben a fent említett kiadványok főszerkesztője – a történettudományi kutatás egyik módszerét, az összehasonlító forráselemzést alkalmazta az 1745. évi kiváltságlevél kutatásánál is.

Mária Terézia királynő a megváltásra *(redemptio)* vonatkozó kiváltságlevelet 1745. május 6-án látta el kézjegyével, amelyet előzőleg a Magyar Királyi Udvari Kancellária vezetője – németújvári gróf Batthyány Lajos Ernő (1696–1765) kancellár és nagymányai nemes Koller Ferenc Xavér kancelláriai tanácsos ellenjegyzett, majd a díszes kiállítású diplomát az uralkodó magyar királyi nagy titkos függőpecsétjével hitelesítették. *„Az oklevél meghatározott szabályok szerint kiállított jogbiztosító irat,[…]"* amely ünnepélyes, vagy kevésbé ünnepélyes formájú dokumentum lehetett. A Jász és Két Kun Kerületeknek adományozott kiváltságlevél kutatásakor az összehasonlító elemzés kiterjedt az oklevél külső ismertetőjegyeire anyagára, alakjára, terjedelmére, díszítőelemeire, írásmódjára – vala-

mint az oklevél leglényegesebb tartalmi ismertetőjegyeire is, továbbá hangsúlyt fektetett a hitelesítés módjára, azaz a királyi nagy titkos függőpecsét alkalmazására – és az adományozás időpontját alátámasztó méltóságsorra: a főpapok és országnagyok név szerinti felsorolására is.

Figyelemmel a Magyar Királyi Udvari Kancellária 18. század első felében folytatott kancelláriai oklevelezési gyakorlatára, a Jász és Két Kun Kerületek kiváltságlevele kiadásának időpontja (1745) előtt kettő, majd azt követően négy évvel (azaz 1743-tól 1749-ig) adományozott ma is fellelhető, eredeti okleveleket (címereslevelet) is vizsgálat alá vontunk. Mária Terézia királynő a vizsgált hat évet érintő időszakban – magyar királynőként – azonos jogállású területi-közigazgatási egységek (vármegye, kiváltságos kerület, szabad királyi város) részére tíz alkalommal bocsátott ki ünnepélyes címeres kiváltságlevelet (az 1745. május 6-i privilégium a megváltásról nem tartalmaz címert) Győr, Komárom, Újvidék, Zombor városokat emelt szabad királyi városi rangra, a Jász és Két Kun Kerület számára kiváltságlevelet *(redemptio)* – a Jász és Két Kun Kerület, Verőce, Szerém, Pozsega és Máramaros vármegyék számára címeres pecsétet adományozott. Az említett hat év alatt a királynő jóváhagyott ezen kívül hét grófi és kettő bárói diplomát, valamint ötven címeres nemeslevelet.

A felsoroltak közül külső és belső ismertetőjegyeikre tekintettel hat eredeti oklevelet (címereslevelet) vizsgáltunk meg: Győr szabad királyi város címeres kiváltságlevelét Győrben – Verőce és Pozsega vármegyék címereslevelei Zágrábban – Máramaros vármegye, az erdélyi magyarberényi Radák István és Lőrinc bárói, valamint kisrédei Rhédei József, László, János, Mihály, Pál, Zsigmond grófi diplomáját Budapesten – fő hangsúlyt a magyarországi oklevelekre fektetve.

Győr szabad királyi város címeres kiváltságlevele álló téglalap alakú, több lap terjedelmű, bársonyba kötött könyv formájú eredeti hártya, a szövegben eltérő nagyságú és gazdagon díszített betűtípusokkal, iniciálékkal, hegyes tollal vezetett díszítőelemekkel, fonott zsinóron függő, fa tokban elhelyezett vörös pecsétviaszba nyomott magyar királyi nagy titkos pecséttel. Az oklevél bevezetésében (protocollum) az uralkodói nagycím teljes változatát alkalmazták:

„NOS MARIA THERESIA DIVINA FAVENTE CLEMENTIA REGINA HUNGARIÆ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Ramæ, Serviæ, Gallitiæ, Lodomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæ; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Superior et Inferioris Silesiæ, Mediolani, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, Mantuæ, Parmæ, Placentiæ, Limburgiæ, Lucemburgæ, Geldriæ et Würtembergæ; Princeps Sveviæ; Marchio Sacri Romani Imperÿ Burgoviæ, Moraviæ, Superior er Inferioris Lusatiæ; Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiæ, Gradiscæ et Arthesiæ; Landrgravia Alsatiæ; Comes Namurci; Domina Marchiæ Sclavonicæ, Portus Naonis, Salinarum et Mechliniæ; Nupta Dux Lotharingiæ et Barri; Magna Dux Hetruriæ etc. […]

A magyar királyi nagy titkos függőpecsét körirata is teljes és kétsoros. Verőce, Pozsega és Máramaros vármegyék címereslevelei szintén álló téglalap alakú, több lap terjedelmű, bársonyba kötött könyv formájú eredeti hártyák, a szövegben eltérő nagyságú és gazdagon díszített betűtípusokkal, iniciálékkal, hegyes tollal vezetett díszítőelemekkel, fonott zsinóron függő, fa tokban elhelyezett vörös pecsétviaszba nyomott magyar királyi nagy titkos pecséttel.

Kézenfekvő tehát, hogy azon ünnepélyes (magyarországi) okleveleknél, ahol a bevezetésben *(protocollum)* az uralkodó nagycím teljes változatát alkalmazták, a hitelesítés is magyar királyi nagy titkos függőpecséttel történt meg. A vázolt tudományos módszer alkalmazása kapcsán megállapítható, hogy a vizsgált időszakban az ünnepélyes oklevelek – *köztük az 1745. május 6-án a Jász és Két Kun Kerületek számára Bécsben kibocsátott kiváltságlevél is* – álló téglalap alakú, több lap terjedelmű, bársonyba kötött könyv formájú eredeti hártyákra íródtak, a szövegben eltérő nagyságú és gazdagon díszített betűtípusokkal, iniciálékkal (ez figyelhető meg a korábban említett erdélyi bárói és grófi diplománál is), hegyes tollal vezetett díszítőelemekkel, amelyeket fonott zsinóron függő, fa tokban elhelyezett vörös pecsétviaszba nyomott magyar királyi nagy titkos pecséttel hitelesítettek.

A fenti elemzés azonban a történelmi tények hangsúlyozásán kívül még egy fontos szempontra is igyekszik rávilágítani: adott esetben nem elégséges egy-egy különlegesen értékes nemzeti dokumentum tudományos igényű feltárása és közreadása.

Szükséges az is, hogy annak tartalma közérthetően – magyar fordításban és szemléletesebb vizuális befogadással is érzékelhető lehessen, mint az a Jászok Egyesülete újjáalakulásának 25. évfordulója alkalmából napvilágot láthatott. Így a két kiadvány kitűnő összhangot teremtve ügyesen ötvözi és mélyítheti a jászkun-magyar nemzettudatot – mindannyiunk megelégedettségére.

Dr. Csáky Imre
címer-történész

Arató Antal kitüntetése

Március 15-e alkalmából Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetést kapott Arató Antal, a székesfehérvári Vörösmarthy Mihály Megyei Könyvtár ny. címzetes igazgatója. 1970-1982 között a jászberényi Városi Könyvtár vezetője volt. Ezekben az években az intézmény háromszor nyert el kiváló címet: 1971-ben, 1973-ban, 1978-ban.

A megyében először kezdték el a hanglemezek kölcsönzését. Gyűjtötték az ex libriseket – az első kiállítás a lépcső galériában 1972-ben nyílt meg, majd ezek rendszeresé váltak. Bevezették az országban először az állandó tagsági számot. Az OSZK KMK Olvasáskutatási Osztályának ún. laboratóriumaként a könyvtár nagyon sok felmérésben vett részt. Évkönyveket adott ki „Könyvtár és művelődés" címen 1972 és 1974 között, ezen kívül egyéb kiadványokat is.

A könyvtárosoknak nagyon sok cikke, tanulmánya jelent meg az országos és megyei szaklapokban, melyek egy része könyv alakban is napvilágot látott „Mit tehet a könyvtár? címmel 1982-ben. Ebben az időben kezdtük meg a helyismereti kiadványok intenzív gyűjtését. Nevezetes személyiségekkel sorozatos író-olvasó találkozókat rendeztünk.

A Jászberény Városi Könyvtár egykori és mostani munkatársai gratulálnak a kitüntetéséhez.

Gulyás Erzsébet
ny. könyvtáros

„Adósai vagyunk szülőföldünknek….”
Negyedévszázados a Jászok Egyesülete

A Jászok Egyesületének vezetősége bensőséges ünnepségre várta tagjait és a meghívottakat a Budai Várba, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumba 2016. március 19-én, szombaton. Éppen 25 évvel ezelőtt alakította meg néhány igen lelkes, Budapesten élő, de a Jászságból elszármazott személy a két világháború között működött, majd 1946-ban feloszlatott Jászok Egyesülete jogutódját – hagyománytisztelő módon – ugyanezen a néven.

Az alapítók érezték, sokat kaptak szülőföldjüktől – még azok is, akik már nem ott születtek, mert a szülők költöztek el a Jászságból a jobb megélhetés reményében Budapestre vagy az ország más részeibe, de jász identitásukat mindvégig megtartották, s úgy érezték: az adósságot le kell róni, valamiképpen meg kell köszönni mindazt, amit a szülőföldjüktől kaptak. E kis híradásnak nem tiszte az egyesület céljainak bemutatása, mindenki elolvashatja a naprakész és igen jól áttekinthető honlapjukon, de azt mindenképpen hangsúlyoznom kell, az elszármazottak alapították ugyan az egyesületet, de ahhoz a lehető legrövidebb időn belül csatlakoztak az otthon, a szülőföldön maradottak is, így kötve össze a Jászságot, a szülőföldet és mindenki mást, aki nem itt él, de jásznak vallja magát. Egy olyan egyesület ez, amely nem szétválasztja, hanem összetartja a jászokat, bárhol éljenek is.

Az egyesület létrehozásában és működtetésében elévülhetetlen érdemeket szerzett dr. Dobos László, az egyesület ügyvivője, róla, indíttatásáról a Redemptio 2015. júniusi számában olvashattak részletesen. A mostani emlékező ünnepségre is méltó helyszínt választott. A jászok harcos-lovas hagyományaira, arra, hogy minden szabadságmozgalomban, harcban, háborúban létszámarányát meghaladó számban vettek részt a jászok, a Hadtörténeti Múzeum udvarán lévő Jászkun huszárok emlékműve előtt emlékeztek, és tisztelegtek. Az esemény katonai tiszteletadással, díszalakulat közreműködésével, és a jász huszárhagyományokat őrző Jászfényszarui Huszárbandérium tisztelgő sorfala előtt kezdődött, itt helyezték el a jubiláló egyesület és a jászkapitányok koszorúit a hazánkért vérükkel adózó jász katona hőseink emlékezetére.

Megható volt belépni a múzeum aulájába, nagy fogadótermébe, az ún. Márványterembe, ahol Jászapáti nagy szülöttje, Vágó Pál aranyérmes pannója, *A huszárság története* fogadta az emlékező jászokat. A vendégeket a jász identitására büszke Cserháti Ágnes, a közmédia nívódíjas műsorvezetője, a rendezvény háziasszonya köszöntötte. Ezután került sor dr. Dobos László ügyvezető köszöntőjére, aki az ősök, alapító elődök iránti tisztelettel idézte fel az elmúlt 25 év nagyobb állomásait,

Jászkapitányok és -kapitánynék ünnepi jász viseletben a Hadtörténeti Múzeum udvarán ***Fotó: Bognár Mária***

A tisztelet és az emlékezet koszorúi a Jászkun huszárok emlékművénél Fotó: Bognár Mária

meghatottan emlékezve az alapítás óta elhunyt egyesületi tagokra. Nem feledkezett meg a fejlődés, a modern időkhöz való alkalmazkodás, a következő évek terveinek bemutatásáról sem. Kedves meglepetésként a résztvevők átvehették az egyesület 25 éves történetét áttekintő, igen igényes és ízléses, könyvészetileg is különlegesen szép kiállítású, *Adósai vagyunk szülőföldünknek* címmel jegyzett kiadványt, amelynek szerkesztője, írója maga az ügyvezető, dr. Dobos László volt. A kiadvány megjelenését az OTP Bank támogatta.

Ezek után dr. Dobos László ügyvezető elismerő okleveleket adott át *„a Jászságban élők és az onnan elszármazottak kapcsolatának ápolása érdekében kifejtett eredményes és önzetlen tevékenységéért”* azoknak, akik az elmúlt öt évben munkájukkal ezt az elismerést kiérdemelték.

Az ügyvezető beszámolója és köszöntője után Eszes Béla, Jánoshida polgármestere, a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége elnöke köszöntötte az

otthon maradottak nevében az elszármazottakat és valamennyi jelenlévőt. Idézte Horatius mondását, miszerint: *„Aki elkezdte – felét elvégezte a munkának.”* De arról is biztosította a résztvevőket, hogy maradt még jócskán feladat, s az ügyvivő testület ezután is, mint eddig is, úgy tevékenykedik majd, hogy arra az ős-szervezet alapítója, dr. Czettler Jenő professzor is büszke lenne. Befejezésül Szent-Györgyi Albertet idézte: *„Az élettelen tárgyak sajátja, hogy ha működtetik, állapotuk romlik, elpusztul. Az élő szervezet, ha nem foglalkoztatják, akkor pusztul el.”* Ehhez a működtetéshez kívánt sok erőt a jász önkormányzatok nevében.

Dr. Dobos László az egyesület által a közelmúltban kiadott Mária Terézia-féle jászkun redemptiós oklevél 2. számú, magyar nyelvű példányának átadásával köszönte meg az üdvözlő szavakat Eszes Bélának, s általa valamennyi jász önkormányzatnak.

Kő Pál Kossuth-díjas szobrászművész, a Nemzet Művésze, kitüntetésének átvétele miatt nem tudott részt venni a rendezvényen. Személyes, bensőséges, ihletett hangú és vallomásértékű levelét Kladiva Imre címzetes apát, esperes plébános olvasta fel a szép számú jelenlévő előtt.

Farkas Kristóf Vince, a Jászok Egyesülete Ügyvivői Testülete legfiatalabb tagjának köszöntőjéből egyértelműen kiderült, a fiatalok is fontosnak érzik a hagyományőrzés, a jász identitás érzését, s ha a korosztályukban ezt az eszmét hatásosabban tudják képviselni, lesz kinek, kiknek átadni a stafétabotot.

A köszöntők sorát Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatóasszonya, a Jászok Egyesülete ügyvivője folytatta, aki elismerő szavaiban egyszerre mondott köszönetet az egyesületnek és az ügyvezetőnek, dr. Dobos Lászlónak mindazért a szerteágazó tevékenységért, mellyel az elszármazott jászok szülőföldhöz való kötődését elősegítik. Nem feledkezett meg „A Jászságért” Alapítvány kiadói tevékenységéről sem, aminek segítségével komoly értékeket mentettek át a jelen korunkba. A jubileumi ajándékukkal jelképesen tudták csak megköszönni az elkötelezett és odaadó munkát a szervezetnek, de nem feledkeztek meg a következő évekre szóló jókívánságokról sem. A Jász Múzeum főleg helyben, a Jászságban őrzi és kutatja, segíti a megtartó erőket, a Jászok Egyesülete pedig Budapestről fogja össze azokat, akik úgy érzik: adósak a szülőföldjüknek, lakjanak bárhol az országban.

Dávid Sándor emeritus jászkapitány verssel köszöntötte a részvevőket és az emlékező ünnep szervezőit, hangulatosan lezárva az ünnepség első részét.

A hivatalos rész után felemelő érzésben volt része a jelenlévőknek. A fiatal, nagyon tehetséges, jászkiséri születésű zongoraművész, Váradi László virtuóz játékában gyönyörködhetett a hallgatóság.

Előadásában Liszt 15. Magyar Rapszódiája hangzott el olyan fergeteges tapsot váltva ki a hallgatóságból, amit ezek az ódon falak igen ritkán hallhattak. Megérdemelt volt a siker. Azt nagyon sajnálom, hogy nem hangzott el: a karrierje Jászapátin kezdődött, a Rácz Aladár Zeneiskola növendéke volt, mielőtt a Zeneművészeti Egyetem ún. zseniképzőjébe, a fiatal tehetségek osztályába került. A jászapáti zeneiskola tanárai készítették fel a felvételire az akkor még csak 12 éves kisfiút, aki mára művésszé érett.

Dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete ügyvivője számadást ad az elmúlt 25 esztendőről ***Fotó: Bognár Mária***

A rendezvényt állófogadás zárta. Az ételeket, a hagyományos jászsági ízeket a jászberényi Kukta Kft., Bobák József csapata szolgáltatta. Miközben a finomságokat kóstolgatták a résztvevők, és eszmét cseréltek – komoly vagy éppen kevésbé komoly témákban, vagy egyszerűen csak örültek egymásnak, hogy itt, ezen a rendezvényen újból egymásra találtak egykori ismerősök, tanárok és tanítványok, szomszédok és távoli ismerősök, valamikori kollégák és új barátok– , az alattyáni ifj. Horváth Sándor prímást és cigányzenekarát hallgathatták. A kiváló hangulatot igényes műsorukkal alapozták meg. Brahms Magyar táncok című műve és a virtuózan előadott Monti csárdás méltó folytatása volt a rendezvénynek.

Aki már szervezett valamilyen összejövetelt, az jól tudja, mennyi mindenre kell odafigyelni egy ilyen eseménykor. Köszönettel és őszinte elismeréssel tartozunk a Jászok Egyesülete valamennyi ügyvivőjének ezért a felejthetetlen élményért. Ezen a napon is jó volt jásznak lenni, megnyugtató érzés volt, hogy ismét büszkék lehettünk azonosságtudatunkra, s az is végtelenül jólesett, hogy a hétköznapok feladatvégzései közben gondolt valaki arra, hogy van okunk ünnepelni, mert érdemesek vagyunk az ünneplésre. Aki erősíti bennünk ezt az érzést, az megérdemli a jó szót. Most dr. Dobos Lászlónak köszönjük, hogy gondolt ránk. Kérjük, munkatársainak is adja át az elismerésünket, és szeretnénk, ha nem hagyna alább a lelkesedésük, mert nagyon reméljük, hogy további sokszor 25 év van még a Jászok Egyesülete, s a spiritusrectora, dr. Dobos László előtt. Ahogy ismerjük, az értelmes tevékenységeket meg fogja találni a következőkben is. Ehhez kívánunk nagyon sok erőt és kitartást – a magunk érdekében is.

Dr. Kalmár Pálné
ny. középiskolai igazgató

„A béke nem a konfliktus hiánya, hanem a konfliktus kezelésének képessége.” (Dan Millman)

SZIMFÓNIA – HÁROM TÉTELBEN KETTŐ A SZÍV, DE EGY A SZÓ

1. tétel: A család és a szakma

Bevallom, mindig elfogult vagyok azokkal – s csak remélni tudom, hogy megbocsátják nekem – akik abban a gimnáziumban szerezték érettségi bizonyítványukat (bármilyen néven is működött az intézmény az adott időben), amelyiknek én közel harminc évig az igazgatója lehettem. Könnyen megtehetem, mert csak kevesükben kellett eddig csalódnom (sajnos, azért voltak ilyenek is).A többségükkel viszont, így Gubicz Andrással is,azonnal valami lelki közösséget éreztem már csak az Alma Mater szelleme, a régi tanárok késő évtizedek múltán is ható sugárzása, a sok-sok közös élmény miatt annak ellenére, hogy én jóval később koptattam a padokat, de még ugyanazokat, mint akik húsz, harminc, sőt ennél is több évvel korábban végeztek, mint én.

Gubicz Andrást akkor ismertem meg, amikor az egyik érettségi találkozójukra meghívtak (nagyjából harminc évvel ezelőtt), s hallhattam a beszámolóikat a középiskolás éveikről, azokról a tanárokról, akik engem is tanítottak jó egy évtizeddel később, és némelyiküknek kollégája, sőt igazgatója is lehettem. A fiatalos lelkű „öregdiákoktól” nagyon sokat tanultam, de főleg abból, ahogyan az átörökített hagyományokat megidézték, s néhány perc után már szinte az alapítás évéig eljutottunk, mert a régi tanárokra emlékezés egyre mélyebb rétegeit tárta fel közös iskolánk múltjának. Innen tehát az ismeretség, aztán néhány évig nem hallottam róla semmit, mígnem az újkori jászkapitány-választás kapcsán ismét ráirányult a figyelmem. Ki is tehát az a Gubicz András, aki nem is egy települést képviselhet ebben az egykor – közjogi szempontból – is oly magas, ma inkább erkölcsi megtiszteltetésnek számító tisztségben?

Gubicz Andrást élete és munkássága Jászkisérhez köti, de a családfő, az édesapja Jászjákóhalmáról származott. Dédnagyapja az ottani híres ekegyáros, Gubicz András testvére volt. A családi legendárium, és így Gubicz András emlékezete is elevenen őrzi a jász ősök emlékét, azt is, hogyan került az édesapja Jászkisérre. Tulajdonképpen mindennek az oka egy eltörött kocsitengely volt. Egyszer volt, hol nem volt, éppen úgy, mint a mesékben, volt egyszer Jászkiséren egy nagyon gazdag özvegy kocsmáros, aki mindig Jászberényben vásárolta a bort, amit maga fuvarozott haza. Történt egyszer, hogy éppen Jászjákóhalmán érte baleset a kocsit, amit a Gubicz család egyik tagja megjavított. A borvásárlásból visszafelé jövet ez a bizonyos pórul járt Mezei József úgy

Gubicz András

döntött, megkéri a kocsit javító Gubicz család Julianna nevű lányának a kezét. Valószínűleg égi jelnek tarthatta, hogy éppen ott ment tönkre a kocsi, a Jászjákóhalmától Jászberényig és vissza tartó, nem éppen hosszú kocsiút elegendő időnek mutatkozott a fontos elhatározás meghozatalára. A lényeg az volt, hogy az egyezség megköttetett, a lány hamarosan férjhez ment a kiséri kocsmároshoz, s ezzel együtt át is költözött Jászkisérre. (Ennek az eseménynek mai napig kézzel fogható bizonyítéka az a nagyjából százéves hitvesi ágy, amit Mezei József rendeltetett kelengyeként, s ami azóta is szolgálja a Gubicz családot.) A család többi tagja azonban Jászjákóhalmán maradt. Többszörös kataklizma (nagy társadalmi megrázkódtatás) kellett ahhoz, hogy az újabb átköltözésre sor kerüljön. Senkinek nem kell bizonyítanom, hogy a nagy társadalmi változások nem maradnak hatás nélkül az egyéni sorsokra sem, s ez ebben az esetben is így volt. Az első világháborút követő román megszállás, a tanácsköztársaság, a bizonytalanság, a közállapotok romlása olyan erősen hatott a már idős kocsmárosra, hogy amikor a helyi főjegyzőtől megerősítés, bátorítás helyett kétségeit megerősítő választ kapott, hazafelé menet rosszul lett, és meghalt. Ott maradt Gubicz Julianna fiatalon, egy tízéves kislánnyal özvegyen. Az édesanya, akinek a fényképéről még ma is leolvasható a határozottság és az egyenesség, úgy döntött, a lánya nem maradhat egyedül, az egyik fiát, Gubicz András leendő édesapját küldte a fiatal özvegy megsegítésére. Iparoscsaládból származott, s ő maga is iparos lett, jó nevű, messze földön híres szabómester. A kies és erősen polgárosult, Ady Endrét elindító Nagyváradot hagyta ott Jászkisérért, az édesanyja hívására. A délceg, jóvágású fiatalember itt ismerkedett meg a tősgyökeres református jászkiséri Juhász família polgári iskolát végzett, nagyon szép lányával. Ennek a találkozásnak házasság lett a vége, s született három gyermekük: egy lány, aki ma 93 éves, a főállatorvossá lett bátyja, aki nemrégen hunyt el 88 éves korában, s a legfiatalabb, András, aki Jászkiséren maradva dolgozott a családért, a jászkiséri, később a jászsági emberek boldogulásáért.

Sok tapasztalattal, egy munkás élettel a háta mögött nosztalgiázva említi, mennyi mindent kapott a szüleitől. Mindenekelőtt a családi élet melegségét, a szeretetet, a kölcsönös tiszteletet, a békességet. Olyan békességet, amit később ő maga is igyekezett megteremteni családja számára. És a pontosságot, megbízhatóságot, a minőségi munkavégzést, amire az édesapja annyira büszke volt, és amit gyermekeitől is elvárt. Azt az iparos emberre jellemző szakmai tisztességet, ami a becsületét jelentette és a hírnevét adta. Azt a szakértelmet, amivel még a 30-as években az iparkamarai versenyeken érmeket szerzett. Ezt a belső igényességet adta örökül gyermekeinek.

Iskolai tanulmányait a helyi református elemi iskolában kezdte. Az egyházi iskolák államosítását itt élte meg. Középiskolába Jászapátin járt, a bátyját követte, s itt is érettségizett, az akkor Mészáros Lőrinc nevét viselő gimnáziumban 1956-ban. Ez a dátum nagyon fontos a magyar történelemben, megkerülhetetlen, de az is igaz, hogy az ő életében ez az időszak a pályára készülés korszaka volt. A bátyja példáját szerette volna követni, de háromszori próbálkozásra sem vették fel az állatorvosi egyetemre. Ekkor már nem volt jó ajánlólevél a kisiparos apa, arra pedig nem volt késztetése, nem vitte rá a lelkiismeret sem, hogy megtagadja a származását. Végül a szerencse döntött, felvételi nélkül jutott be a debreceni agráregyetemre. A „nagypolitikában" ekkor már valószínűleg tudták, milyen változások előtt áll a hazai mezőgazdaság, kellenek a szakemberek a kollektivizált gazdaságokba, így azokat irányították át, akiknek továbbtanulási szándéka közel állt az agráriumhoz. Volt ugyan választási lehetősége: vagy az agráregyetem vagy 24 hónap katonai szolgálat. Sok fejtörést nem okozott a választás, így kezdte meg egyetemi tanulmányait, s mivel a kollégiumi szálláshoz, ingyenes étkezéshez és a szerény ösztöndíjhoz kiváló tanulmányi eredmény kellett, a tanulással sem volt probléma, kitűnő eredménnyel államvizsgázott 1961-ben. Első munkahelye a Jászság fővárosában, Jászberényben volt a gépállomáson, innen helyezték „népgazdasági érdekből" Jászkisérre. Egyik helyet sem ő választotta, akkoriban nem volt divat megkérdezni, ki hol szeretne dolgozni, de ő elégedett volt azzal, hogy hazai környezetbe került. Ő nem a mezőgazdaságból került a szövetkezetbe, nem otthonról hozta a föld szeretetét, a gyakorlati tudást, de munkája és munkatársai révén megszerette azt. A lovakhoz mindig közel állt, s akkor is, amikor politikai okok miatt (hogy néz ki egy ló a modern mezőgazdaságban jelszóval) nem volt ajánlatos lovakat tartani, neki mindig volt, mert különleges vonzódást érzett ezekhez a nemes állatokhoz.

Harminc évig dolgozott Jászkiséren a Kossuth Termelőszövetkezetben, végigjárva a ranglétra minden fokát. Kiváló tanítómesterei, munkatársai voltak, s ő mindig kész volt tanulni: ha úgy hozta a sora, akkor az idős gazdáktól, ha pedig másként, akkor a legújabb kutatási eredményekből. Igyekezett mindig az új helyzetekhez alkalmazkodni, s mindenkinek megadni a tiszteletet. A gyalogmunkásnak, a fejőnőnek, a brigádvezetőnek és az elnöknek is. Nem véletlen, hogy a legendás tsz-elnök, Gócza József után a tagság neki szavazott bizalmat, az utolsó nyolc évben elnökként irányította az akkor már hazai viszonylatokban igen jó nevet magának tudható gazdaságot. A szövetkezet egyre jobban fejlődött, azt folyton hangsúlyozza (ma eléggé szokatlan módon, mert a hála mintha kiveszett volna a szótárunkból), hogy sokat köszönhet elődje kapcsolatainak, igaz, soha nem kért olyant, amit ne lehetett volna teljesíteni. De mindent kért, ha úgy látta, az a jászkiséri emberek, tsztagok érdekét szolgálja. Úgy emlékszik, a magyar mezőgazdaságnak 1975-1980 között nagy volt a respektje külföldön, akkor nem fordult elő, hogy a boltban vagy a piaci kofánál holland, spanyol olasz zöldséget és gyümölcsöt kínáltak eladásra, hanem a magyar mezőgazdasági áruk kiváló minősége miatt ők vitték ugyanezekbe az országokba akkortájt a magyar termékek hírét, tartottak bemutatókat az USA-ban és máshol is. Ehhez hozzájárult az is, hogy a termelőszövetkezeti dolgozók a háztáji és a részes művelés révén kiváló minőségű hagymát, paradicsomot termeltek, az életszínvonal nőtt, egyre több jövedelemhez jutottak, s az is emelte a megbecsülés érzését, hogy a paraszti munkáért – a korábbi korokkal ellentétben – nyugdíj járt.

A redemptios zászló átadásakor Jászdózsán, 2001-ben ***Fotó: SFT***

Ma is büszke arra, hogy a tsz mennyi mindenben segítette a helyi lakosságot: a sokszor gúny tárgyává tett ún. „szocialista" műszakban gyártották le a művelődési házhoz a téglákat, segítettek beszerezni a radiátorokat, a fűrészárut, mert azokat sem lehetett kapni úgy egyszerűen. Az idősebb olvasóknak nem kell magyarázni, a fiatalok viszont nem is érthetik, volt olyan helyzet, amikor összeköttetések, ismeretségek kellettek ahhoz, hogy az építkezésekhez minden anyag meglegyen. Az ingyen, nem fizetésért legyártott téglák ügyét ebben a megvilágításban kell nézni. Minderről csendesen, visszafogottan, soha nem hivalkodva beszél. Főleg nem a saját érdemeit akarja hangsúlyozni, de azokét feltétlenül, akik vállalták a közösség boldogulásáért a többletmunkát úgy is, ha azért nem járt egy árva fillér sem.

Minden gondolatában vissza-visszatér az a szülői példa, amit a szeretetről, megértésről, a segítésről, a belső békéről mondott korábban. Érthetően ötlik fel a bibliai példa, hiszen Gubicz Andrásra ezek a tulajdonságok mind jellemzők: *„A szeretet türelmes, jóságos; a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem viselkedik bántóan, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a rosszat…. A szeretet soha el nem múlik..."* (Pál 1. Levele a Korintusiakhoz 13, 4-8.)Aki személyesen is ismeri, az tudja igazolni, mennyire nem a saját érdekei vezették, hanem a közösség szolgálata.

Életének nem voltak nagy fordulópontjai. Amikor eljött az ideje, megházasodott, 1963-ban kötött házasságot a jászjákóhalmi születésű Sípos Máriával.

(folytatás a 18. oldalon)

(folytatás a 17. oldalról)

Egy lányuk született, aki a családi hagyományokat követve szintén a jászapáti gimnáziumban érettségizett, majd a tanítói oklevél megszerzése után Jászkiséren telepedett le. Azóta már az unokák is felnőttek. Őszinte megrendüléssel élte meg felesége elvesztését 1988-ban, az együtt töltött negyedszázad után nyomasztó volt a magány. Több súlyos betegség is nehezítette a következő éveket, majd 1990-ben nyugdíjba vonult.

Gubicz András az íróasztalánál ***Fotó: SFT***

Azt szokták mondani, ha valaki nyugdíjba megy: elérkezett a megérdemelt pihenés ideje. Lehet, hogy sokakra igaz, de Gubicz Andrásra semmiképpen nem ez a jellemző. Aktív évek után újabb, de másképpen aktív évek következtek. Ami azonban megmaradt változatlanul, azok a már korábban kialakított, életét meghatározó alapelvek sora. Ezek nem változtak: önzetlenség, szolgálat, békességre törekvés, közösségért érzett felelősség és gáláns figyelem a másikra.

2. tétel: A család és a küldetés

A nyugdíjas évek több változást is hoztak az életében, egyebek közt a hosszú magányos évek után egy társat. Úgy érzem, Hemingway róla is fogalmazhatta: *„Talán semmi sincs szebb a világon, mint találni egy embert, akinek lelkébe nyugodtan letehetjük szívünk titkait, akiben megbízunk, akinek kedves az arca, előzi lelkünk bánatát, akinek egyszerű jelenléte elég, hogy vidámak és nagyon boldogok legyünk."*

1995-ben házasságot kötött dr. Csejtei Erzsébet gyógyszerésszel. Csejtei Erzsébet hosszú utat tett meg a Jászságig. A német-olasz-cseh-morva-székely ősökkel rendelkező asszony ugyan először megrettent a jászsági sártól, aztán nemcsak megszokta, de meg is szerette az itteni népet. Feladatokat is talált magának, és mindenben támogatta férjét a házasságba két lánygyermeket hozó asszony. Új világ nyílt ki előttünk, s ebben vitathatatlanul nagy szerepet játszott a rendszerváltással megerősödő jász identitás érzése, amiben elévülhetetlen érdemeket szerzett a Jászok Egyesülete, annak ügyvezetője, dr. Dobos László, az évenként megrendezett Jászok Világtalálkozója, valamint Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója, az újkori jászkapitány-választás ceremóniájának kidolgozója.

A jászkapitányság újkori történetében Gubicz András volt a harmadik, aki ezt a magas elismerést megkapta a település önkormányzatának javaslatára. Ebben biztosan benne volt az előző harminc év tisztességesen végzett munkája is, a településen szerzett ismertsége, mindaz, amit addig az ott lakókért kiszámíthatóan, csendben, de következetesen tett. Az ő megválasztásáig a kapitánynék nem viseltek ünnepi jász ruhát, de mivel ekkor már megvolt a köztudatban a jász viselet, többen ünnepi alkalmakkor hordták is, dr. Csejtei Erzsébet volt az, aki magának, lányainak, a kis unokának a kapitányválasztás ünnepi alkalmára megvarratta 2000-ben a jász asszonyviseletet, hogy a kapitánynéi státusznak méltó rangot adjon. Nemcsak megvarratta, de viselni is tudja, méltóságot, ünnepélyességet sugároz a ruha, a pruszlik, a rókaprémes mente, a főkötő. Ez a megbízatás a feleségnek is ad protokolláris feladatokat, hite szerint ehhez nemcsak ünnepi lélek, de ünnepi ruha is kell. Úgy érzi, igazán ekkor érkezett meg a Jászságba, ekkor ismerte meg történelmi hagyományainkat, s kezdte nemcsak tisztelni, megérteni, de valóban meg is szeretni a jászokat, azokat, akik között már több évtizede élt. Annyi vándorlás után megpihent, de ez csak a helyre vonatkozik, mert a munka dandárja csak ekkor kezdődött.

Amikor a kapitányi tisztségre felkérték Gubicz Andrást, még nem gondolta, hogy ezzel egy egész életre szóló feladatot vállalt. Ezt nem panaszként említi, inkább azzal a jogos büszkeséggel, hogy nemcsak szűkebb hazájáért, de a Jászságért is tehet valamit. Ő volt az első jászkapitány, akit két település is méltónak tartott erre a feladatra: Jászkiséren kívül Jászjákóhalma is bizalmat szavazott neki a Gubicz-felmenők helyi tevékenységeire is gondolva. A késői leszármazott úgy vélte, ezt a megtisztelő felkérést az ősei iránti tisztelet miatt el kellett vállalnia. Kötelességének érezte, hogy visszaadjon abból valamit a településeknek, amit ő és elődjei valaha is kaptak.

2000-ben tehát új időszámítás indult *a családban,* ahogy mondják, ekkor kezdődött a mozgalmas életük. Szeretném felhívni egy nagyon hangsúlyos szóra a figyelmet az előző mondatból: ez a család. Nem Gubicz András kapta egy személyben a megbízást, ennek csak a feleséggel együtt kell, mert csak úgy lehet maradéktalanul megfelelni. Nem tessék-lássék, hanem azzal az eltökéltséggel, precizitással, amit őseitől örökölt. Nem úgy történt, hogy asztal mellett azon gondolkoztak heteken át, mit is kellene csinálni, ha már ez a nagy tisztesség érte őket, hanem a feladatok maguktól adódtak három különböző megbízatásuk révén. Az egyik a feleség önkormányzati megbízatása, ahol a kulturális ügyekért volt felelős, a másik a helytörténeti értékeket őrző egyesület létrehozásának gondolata, s ezeket erősítette fel a kapitányi feladatkör. Számukra teljesen természetes volt, hogy Jászkisér, a Jászság múltjához és jelenéhez tartozó értékadó tevékenységekbe bekapcsolódjanak, sőt, maguk kezdeményezzenek ilyeneket.

2001-ben elkészíttették az 1745-ben Mária Terézia által a jászoknak adományozott redemptiós zászló másolatát, amit a Jászdózsán tartott Jász Világtalálkozó alkalmából átadtak a jász települések birtokába. A következő év újabb nagy vállalkozást hozott: kezdeményezésükre megalapították a Jászkisériek Baráti Egyesületét. Az elnök Nemes András főorvos lett, akinek édesapja, Nemes Gerzson, neves vízépítő mérnök (szintén a jászapáti gimnázium egykori diákja) Jászkisér-en született. A titkári teendők ellátására Gubicz Andrást kérték fel. Az alapító okiratban írásba foglalták a célokat is. Elsők között azt fogalmazták meg, hogy meg akarják menteni elődeik örökségét, tárgyi és hagyományi emlékeit. Felkutatják és megőrzik Jászkisér neves szülötteinek emlékeit, fiaikat, unokáikat az ősök emlékének tiszteletére nevelik. Néhány pontot külön is kiemelnek mindketten. Innentől kezdve valóban egy hangon, együtt dobbanó szívvel sorolják azt a sok-sok eseményt, aminek kezdeményezői és megvalósítói voltak. *„Ki-ki maga felelős azért, hogy a saját életét élje és önmagát megtalálja. Ha ezt a felelősséget másra igyekszik áthárítani, akkor nem fogja megtalálni saját létének értelmét.”* Thomas Merton amerikai író, publicista gondolatát látom megfogalmazódni összes cselekedeteikben. Miközben nagy felelősséggel és elhivatottsággal szervezik a programokat, azok megvalósításának nagy részét – az anyagi terhekkel együtt – is magukra vállalják, így adva értelmet életüknek, létüknek.

Arra nincs elég hely, hogy az összes tevékenységüket felsoroljuk, de a legfontosabbakat azért ki kell emelnünk, mert nem magukért dolgoztak, hanem a közösségért, Jászkisérért, a Jászságért, a jászokért.

Az alapításkor, 2003-ban rögtön nagy terveket szőttek. Nincs túl sok olyan település a Jászságban (Jászberényen kívül), ahol nagy történelmi személyek akár egy napot is eltöltöttek. Így tudatában voltak annak, mit jelenthet a lakosság történelmi tudatosságában az, ha hangsúlyozzák az egyik legkiválóbb történelmi személyiség, II. Rákóczi Ferenc közel egyhónapos jelenlétét a városban. Nem magukat akarták előtérbe helyezni, hanem a település értékeit megismertetni azokkal is, akik eddig eziránt nem nagyon érdeklődtek. Ezért akartak a vezérlő fejedelem tiszteletére szobrot állíttatni a szabadságharc 300. évfordulójára és a városban eltöltött idejére emlékezve. Minden alkalmat felhasználtak arra, hogy nem direkt módon, hanem játékosan és a tanulásról sem megfeledkezve a fiatalokat is bevonják a történelmi hagyományőrzésbe. A Rákóczi-kultusz helyi emlékeit 2009-től franciaországi (Yerres) megemlékezésekkel is kibővítették, elhelyezve ott az egyesületük és a Jászok Egyesülete koszorúját. Rákóczi franciaországi emigrációjának utolsó két évét 1715 és 1717 között itt töltötte, s halála után, végakaratának megfelelően, az itteni kamalduli kolostorban helyezték a szívét örök nyugalomra.

Csejtei Erzsébet és Gubicz András Rákóczi Ferenc jászkiséri mellszobra előtt. Fotó: Varga József

Yerres lakói a mai napig őrzik a magyar történelem emblematikus alakjának emlékét, s minden évben megemlékeznek Rákócziról kétnyelvű szentmisén, valamint az emlékoszlop és a szobor előtt a párizsi Magyar Házzal együtt. Az itt felállított szobor avatásának kapcsán ismét nagy találkozásra került sor: a Gubicz házaspár Jászkisérről vitte a jászok üzenetét az ünnepségre, s ott találkoztak azzal a Simon Annával, a párizsi Magyar Ház képviselőjével, akinek a nagyapja Simon Ignác, a jászapáti gimnázium második (1917 –1938 közötti), egyben az egyik legmeghatározóbb igazgatója volt.Ez a találkozás újabb kapcsolati tőkét teremtett a településnek: egyrészt nagyobb körben ismertté tették Jászkisér nevét, másrészt megismertették a szabadságharc korának helyi vonatkozásait a Rákóczi-kultuszt őrzőkkel hazánkon belül és kívül. Franciaországban ismerték meg ezt Rákóczi által annyira tisztelt szerzetesrendet, de azóta évente találkoznak a majki kamalduli kolostorban a Rákóczi szellemiségét őrző hazai települések képviselőivel. Ez is Jászkisér mikrotörténetének bekapcsolását jelenti hazánk makrotörténetébe, és ez nem kis dolog.

Történelmünk másik fényes korszakáról, 1848–1849-ről sem feledkeztek meg, fiatalokat vittek el a tápióbicskei csata színhelyére, ahol a szabadságharc gyermekhőseiről is hallhattak előadást. Szerencsés helyzete volt az egyesületnek, mert a titkár felesége, Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet az önkormányzattól kapott tiszteletdíját az egyesület működtetésére ajánlotta fel, ebből tudtak szobrokat állíttatni, megemlékező utakat szervezni, s nemzeti ünnepeink jászkiséri rendezvényeire neves személyeket meghívni. Nem maradt hatás nélkül az, amikor Batthyány Lajos vagy Dessewffy Arisztid egy-egy leszármazottja mondta el az ünnepi beszédet, s ez mind az Egyesületnek és a Gubicz családnak köszönhető. Az ő kezdeményezésükre alakították ki az Aradi tizenhármak emlékhelyét, a Redemptiós emlékművet a redemptus családok neveivel, s készíttették el a város kulcsát.

A hagyományőrzésben mindig is élen jártak, s 2008-ban újabb témával bővült a paletta. Mivel az elszármazottakkal való kapcsolattartás is szerepelt az egyesület céljai között, adott volt a feladat: felvenni a kapcsolatot a Bácskossuthfalván (Ómorovicán) élőkkel, azokkal a személyekkel, akik tudják, számon tartják a mai napig, hogy őseik Jászkisérről indultak új hazát keresni. 1786-ban Jászkisérről 334 református család indult útnak új honfoglalásra a Bácskába a szintén református kunokkal együtt. Egy ismeretlen ómorovicai költő így írt erről:

„Ezerhétszáznyolcvanhatban, jaj,
de régen történt!...
Nagykunságból sok száz család
útnak indult önként!

Nagy a sürgés-forgás
Karcag városában.
Madaras, Jászkisér
szintén vannak lázban…

(folytatás a 20. oldalon)

(folytatás a 19. oldalról)
újfalut megszállni
indulnak a Bácskába,
Akiknek ott szűk volt
Nagykunság határa.

Szabad kunságiak
jobbágyokká lesznek…
Dolgoznak robotra,
tizedet fizetnek…

Mégis kedvvel jönnek
a császár szavára:
Magyar kálvinisták
jöhetnek Bácskába."

2009-ben a várossá avatási ünnepségen Gubicz Andrásra ismét nagy feladatok vártak. Nemcsak emeritus kapitányként, hanem a hagyományőrző egyesület titkáraként is köszöntötte Rost Andreát, a rendezvény díszvendégét, akinek édesanyja Jászkiséren született, sőt, kisgyermekkorát is itt töltötte.

Gubicz András és Csejtei Erzsébet ***Fotó: SFT***

És ezzel még nincs vége a tevékenységének, tevékenységüknek. Továbbra is példamutatóan vállalták az anyagi terheket is a hagyományok őrzéséért, továbbadásáért. Ritka az, amikor nem kér valaki, hanem ad. Gubicz András és felesége adni szeret. És ad is. 2009-ben például a „Szolnoki Pantheonban" emléktáblát állítottak az ekegyáros Gubicz András tiszteletére, aki 1860-ban Londonban a világkiállításon arany, 1862-ben Párizsban bronzérmet nyert. Elérzékenyül az emeritus jászkapitány hangja, amikor őseire emlékezik. Aztán kicsit méltatlankodva jegyzi meg: amikor Budapesten, a Váci utcában el akartak helyezni az egykori gyár helyén lévő ház falán egy emléktáblát, az ott lakók tárt karokkal várták őket, de a hivatalok packázásairól regényt lehetne írni. Feltűnő esemény lett végül is, mert ebből az alkalomból a kerekekre szerelt ősi ekét kézzel húzta el mezítláb, a bő gatyába öltözött, jászapáti Báthor Pál a Nemzeti Múzeumtól a külföldi turistákkal telt Váci utcán a házig.

2011-ben szomorú eseményre emlékeztek és emlékeztettek: május 28-án emléktáblát állítottak az 1951-ben kitelepített családok tiszteletére. A jászkiséri ek 123 családot, mintegy 330 főt fogadtak be otthonukba. Meghatottan említik azokat a találkozásokat, amikor az egykori kitelepítettek találkoztak annyi év után a befogadó családok még élő tagjaival. Emberségből kiválóan vizsgázott az emeritus kapitány, amikor fogadalmához híven minden olyan rendezvény szervezésében élen jár, amiben kifejeződhet szimpátiája, együttérzése, amikor a kollektív tudatot emlékeztetni kell arra, hogy az elkövetett történelmi bűnöket nem eltussolni kell, hanem beszélni róla, és lehetőleg feldolgozni. Azt vallja, a maiak nem bűnösök, az elődeik bűneiért nem nekik kell szégyenkezniük, de a vele született tisztesség- és igazságérzete nem hagyja, hogy kényelemszeretetből vagy a könnyebbség kedvéért szőnyeg alá söpörjék a gondokat. Neki így persze nehezebb, de a mottóban emlegetett békére és nyugalomra vágyás nem a konfliktusok elfedését jelentik, ezt jól tudja és érzékeli is. Bár ő maga nagyon békés természet, nem keresi és szíve szerint nem is provokálja a konfliktusokat, de vannak elsősorban önmagának felállított, ugyanakkor másoktól is elvárt igen szigorú erkölcsi szabályai, amelyeknek nem mindenki tud megfelelni.

Az igazságszolgáltatás és a jóvátétel nem az ő feladata, de nem hagyja nyugodni, ha igazságtalanul szenvednek a kisemberek. Így történt ez a kitelepítettek esetében is. Schweidel József egykori aradi vértanú késői leszármazottai a kitelepítést is megszenvedték, erről Jászkiséren beszélt egyikük a fent említett rendezvény kapcsán. Gubicz András és neje empátiája segített a sérelmek feldolgozásában, a nemzeti lelkiismeret ébrentartásában és a megbékélésben. Ez az elkötelezettség és konokság, a hit az emberben, az igazságban olyan lelki erőt ad neki, ami az egyre többet gyengélkedő szervezetet is meggyőzi, nem szabad abbahagyni, még mindig van mit és kikért cselekedni.

Ebbe a sorba tartozik az az emlékező, tiszteletadó körútsorozatuk is, amik során felkeresték a magyar, s ezen belül jász, jelesül jászkiséri áldozatokat is követelő I. és II. világháborús emlékhelyeket. Nem a maguk nevében, hanem a Jászok Egyesületét képviselve helyezik el az emlékezés koszorúit. Nemzeti lelkiismeretünk élő fenntartói ők ketten, akik az I. világháború áldozatai emlékére felkeresték többek között a keleti front Verdunjét.

Ezzel a kétes dicsőséggel büszkélkedhet a lengyelországi Przemysl városa, amely az első világháború egyik legvéresebb ostromának helyszíne volt. 2016-ra egy észak-olasz emlékező túrát terveznek, ahol a Doberdó és Isonzó környékén elesett jász hősök előtt fognak tisztelegni helyettünk és a nevünkben is. „*Az emlékektől válik egy ember valóságossá, az emlékektől lesz a múltnak teste. Ha emlékezünk, nagy esélyünk van rá, hogy ne ismételjük meg a múlt bajhozó hibáit.*" Elszomorítja, hogyNógrádi Gergely itt idézett gondolatának utolsó sorában nem mindig tud hinni, bár szeretne.

Sokféle értékőrző munkájukat elismerések is kísérték: Jászkisér díszpolgárai mindketten, Jász-Nagykun-Szolnok megye az egyesületüket megyei díjjal ismerte el, s 2015-ben Gubicz András és felesége kapta – méltán – a térségünk legnagyobb presztízsű elismerését, a Jászságért Díjat.

3. tétel: Finálé

A címben zenei műszót használtam, illő, hogy a befejezés is ilyen legyen. A lezárásra több zenei műszó is van, én a magyar köznyelvben is meghonosult finálét használtam, nemcsak a könnyebb érthetőség miatt, hanem azért is, mert a finálében, a végén mintegy összegzésképpen még egyszer megjelennek a mű leghangsúlyosabb motívumai, így talán a cikk végére kiderült, mi volt a zenei szakszavak használatának az oka.

A szimfónia görög szó, azt jelenti: együtthangzás. Eredetileg három részből állt, s legelső változatai két hangszerre íródtak, csak később használták zenekarra írt művek megnevezésére. A beszélgetésünk során folyamatosan azt éreztem, bár ketten mesélnek, két hangon hallom, de valójában ugyanazt. S ha nagyon zenei szeretnék lenni, akkor a fúga elnevezést is használhatnám, ami az ellenpont (többszólamúság) művészetének legmagasabb rendű formája, amelyben a belépő szólamok egymást kergetik, utánozzák, erősítik. Csak azért, hogy még teljesebb, pontosabb legyen a kép.

Mindketten a családjuktól eredeztetik a pontosságra való törekvést: egyrészt a szabómester apa „remekei" miatt, másrészt pedig a milligramm ezredrészére kötelező méricskélés parancsoló kényszere miatt.

Csak egy valamit nem mérnek, mégpedig a közösségért végzett munka mennyiségét. Az előző fejezetben csak töredékét tudtam felsorolni mindannak a tevékenységnek, ami kitölti Gubicz András és felesége napjait. Megtehetik, hogy nem nézik a végzett munka pénzbeli értékét, ami egyedül fontos a számukra, az az értelmes, a közösségi emlékezet számára is példát állító hagyományok felkutatása, bemutatása, továbbvitele. Ők maguk is sokat tanulnak belőle, s másokat is tanítani szeretnének a történelmi példákkal. Ahogy a legutóbbi rendezvényükkel is.

Gubicz András szorgalmazta a jászkiséri születésű, de anyja révén kun gyökerekkel is rendelkező dr. Küry Albert (1867-1926) megyei alispán emlékére a bronz relief elhelyezését a Szolnoki Pantheonban. Erre az eseményre meghívta a jász- és kunkapitányokat, hogy esküjükhöz híven, méltóképpen tudjanak megemlékezni erről a nagyformátumú emberről. Mindkettejükre, az alispánra és az emeritus jászkapitányra is jellemző az a mottó, amit a meghívóra választott: *„Büszke vagyok rá, hogy szegény maradtam akkor, amidőn kötelességeimhez képest százezreket szereztem a Vármegyének."* – mondta leköszönésekor a megyei tisztségviselő. Ehhez nem kell kommentár. Egy egész élet bizonyítja az igazságát Küry Albert és Gubicz András esetében is.

Egy kép még mindenképpen hiányzik a tablóról, mégpedig az, miért is neveztem én gálánsnak az első tétel végén Gubicz Andrást. A francia eredetű szó jelentése: figyelmes, udvarias, előzékeny, lovagias, nagyvonalú, bőkezű, nagylelkű. Úgy gondolom, az előző oldalakon leírtak bizonyítják, a szó használata helyénvaló volt, személyes példákat is említhetnék még az öregdiák-igazgató korszakból, de ennyire messzire nem szeretnék visszamenni. A közelmúlt egyik eseményéből választok példát: az idei magyar kultúra napja alkalmából a Jász Múzeum a redemptiós díszoklevél átadására meghívta az emeritus jászkapitányokat is. A minden szempontból kiválóan sikerült program végén egészen diszkréten szót kért Gubicz András emeritus jászkapitány, s kedves, udvarias szavakkal, és a tél közepén vörös rózsákkal és kézcsókkal megköszönte Hortiné dr. Bathó Edit igazgatóasszonynak és Bánkiné dr. Molnár Erzsébet előadónak a felejthetetlen estét. S hogy humora is van, azt a harmadik szál virág átadásakor tudhattuk meg: amikor a regnáló jászkapitány feleségének adta át a tűzpiros rózsát, mintegy jóindulatát és közbenjárását kérve a férjénél valamennyi jászkapitány „érdekében". Megint nem a saját nevében köszönt és köszöntött, de volt figyelme (ld. korábbi idézetet) és lelke a szépség és a teljesítmény észrevételére.

Gubicz András számára nagyon fontos a közösség. Az élet természetes velejárója, hogy az évek múlásával egyre kisebb lesz az a közösség, amely körülveszi, ezért vigyáz a meglévőkre, nevezetesen pl. a kapitányok közösségére. Számít rájuk, és ők is számíthatnak rá. Hiszi: *„Ez a föld túl kicsi és túl nagy ahhoz, hogy az összekötő szálak elszakadhatnának, s ha mégis elszakadnának, akkor az emberi mivolt teng-leng a semmiben, és semmivé válik maga is."*

(Fekete István)

Gubicz András és dr. Csejtei Erzsébet dr. Dobos Lászlóval a Jászságért Díj átadásakor Jászalsószentgyörgyön, 2015-ben ***Fotó: SFT***

Ez olyan luxus, amit nem engedhet meg magának. Minden gesztusával őrzi ezeket a láthatatlan, mégis erős szálakat, mert benne is munkál a Károlyi Amy költőnő által megfogalmazott gondolat: *„A lélek nem független a külső történésektől, hegyomlás eltemetheti, tengerrengés elsodorhatja. De aztán az ember számba veszi veszteségeit, melyek egyben nyereségek is, és a korallok türelmével újra felépíti magát."*

Ahogy Gubicz András is újra és újra, szisztematikusan, a korallok türelmével felépítette magát megrázó veszteségek, nem várt csalódások, meg nem érdemelt megbántások, súlyos testi bajok után. Mert erős a lelke. És a hite. Istenben, feleségében, családjában, elveiben, *magában.* Jász őseihez méltóan hisz – konokul és kitartóan, mindörökké.

Dr. Kalmár Pálné ny. középiskolai igazgató

Emlékünnepség Kaposvári Gyula 100. születésnapja alkalmából

A szolnoki Damjanich János Múzeum első, legendás igazgatója, Kaposvári Gyula ebben az évben lenne száz esztendős. E jeles évforduló adta az alkalmat arra, hogy 2016. február 18-án egykori munkatársai, és tisztelői felidézzék a jó emlékezetű igazgató alakját, munkásságát.

A múzeum tanácstermében összegyűlt népes vendégsereget dr. Horváth László múzeumigazgató köszöntötte, majd a Molnár Éva karnagy által vezényelt Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus műsorában gyönyörködhettek a megjelentek. A köszöntők sorát Szabó István alpolgármester úr nyitotta meg, aki Gyula bácsi Szolnok város közéletében végzett munkájára emlékezett. Ezután Kaposvári Gyula nevelt fia, dr. Selmeczi László a közösen eltöltött évekről mesélt, hangsúlyozva, hogy Gyula bácsi nemcsak felnevelte őt, de hivatástudattal is megajándékozta. Dr. Gulyás Éva mint kezdő muzeológus még Gyula bácsi igazgatása alatt került a múzeumba. Sajnos betegsége nem tette lehetővé, hogy részt vegyen az ünnepségen, ezért visszaemlékezését Benedek Csaba muzeológus olvasta fel. Dr. Egri Mária művészettörténész férjével, Szabó Istvánnal együtt több éven át dolgoztak együtt Gyula bácsival. A felidézett történetek hitelesen rajzolták meg a hallgatóság előtt Gyula bácsi sajátos karakterét. Az emlékezések sorát dr. Örsi Julianna, a túrkevei Finta Múzeum ny. igazgatója, dr. Füvessy Anikó, a tiszafüredi Kiss Pál Múzeum ny. igazgatója, dr. Csányi Marietta ny. régész, dr. Madaras László régész, Zsolnay László művészettörténész, dr. Bereczki Ibolya, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese folytatta. A múlt emlékcserepei az ünnepség végére egésszé formálódtak, és kibontakozott a jelenlévők előtt a Damjanich Múzeum működésének egyik meghatározó időszaka (1950-es 60-as, 70-es évek), amelyet Kaposvári Gyula elkötelezett igazgatói működése fémjelzett, s amelyre az őt követő igazgatók és munkatársak mindenkor építhettek.

Az ünnepség végén a Tisza Táncegyüttes egy szép táncműsorral tisztelgett egykori alapítójának emléke előtt, majd a jelenlévők elhelyezték a tisztelet koszorúit Kaposvári Gyula aulában lévő emléktáblájánál. A rendezvény ünnepi ebéddel zárult.

Dr. Bathó Edit múzeumigazgató

Kaposvári Gyula (1916. február 18. Szolnok – 1998. augusztus 20., Szolnok): földrajz-természetrajz szakos tanár, megyei múzeumigazgató, a 20. század nagy, értékmentő, intézményeket alapító, tudományt szervező és a

Szabó István alpolgármester
Fotó: Bugyi Gábor

tudományos ismeretterjesztést megalapozó muzeológus generációjának a tagja. – Édesapja Kaposvári (1933-ig Kindlovics) József MÁV-mérleglakatos, édesanyja Verderber Margit. Nevelt fia dr. Selmeczi László (Szeged, 1942 –) régész, múzeumigazgató. – Az elemi iskola elvégzése után a szolnoki M. Kir. Áll. Verseghy Ferenc Reálgimnázium diákja lett (1926-1934.), itt érettségizett. Tanára volt az a Balogh Béla, akinek köszönhető Szolnok város Közkönyvtárának és Múzeumi Gyűjtőhelyének megalapítása. A család nehéz anyagi helyzete miatt kisiskolás korától magántanítványai voltak, és különféle munkákat vállalt, hogy folytathassa tanulmányait. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának földrajz-természetrajz szakára iratkozott be. Az egyetemen olyan kitűnő tanárok előadásait hallgatta, mint Cholnoky Jenő, Bartucz Lajos, Entz Géza, Bálint Sándor és Györffy István. Egyetemi tanulmányait 1938-ban édesapja halála miatt meg kellett szakítania fél évre. Szakdolgozatát Szolnok településföldrajzáról írta. 1940-től 1945-ig néhány hónap kivételével katonai szolgálatot teljesített, majd hadifogságba került. 1946-ban tért haza Szolnokra, egyetemi diplomáját ezután szerezte meg. – A városi könyvtár háborús pusztítások sújtotta állományának hónapokig tartó rendezésében, a veszteségek megállapításában önkéntes segítőként fizetség nélkül dolgozott. A könyvtár megnyitását követően könyvtárvezető (1948.). A könyvtári állomány rendezését követte a múzeum Hild Viktor és dr. Balogh Béla őslénytani, régészeti, történeti és numizmatikai gyűjteményén alapuló anyagának számbavétele, raktári rendjének kialakítása. Az 1848-49-es polgári forradalom és szabadságharc centenáriumi ünnepségének keretében 1949. március 5-én, a szolnoki csata 100. évfordulóján nagyszabású történeti kiállítást rendezett a városháza dísztermében, s ezzel az intézmény múzeumi részlege is nyilvánosságot kapott. Városi könyvtárvezető és múzeumvezető (1949.), a tanári pálya helyett végleg eljegyezte magát a közgyűjteményekkel. A könyvtár és a múzeumi gyűjtőhely tevékenységét párhuzamosan irányította. Megjelentette *A szolnoki csata*

Dr. Selmeczi László régész
Fotó: Bugyi Gábor

(Szolnok város Múzeuma és Közkönyvtára kiadványai 6.) című kiadványt. Felbecsülhetetlen kulturális értékeket mentett meg a zúzdától. A Szolnoki Papírgyárból tizenháromezer kötet könyvet válogatott ki, és szállíttatott be a múzeumba, köztük olyan ritkaságokat, mint Komáromi Csipkés György Magyar Bibliáját és az Ortelius redivivus

1664-es, album alakú kiadását a magyar várak török kori metszeteivel. Ekkor irányult először a könyvtári szakma figyelme arra, hogy a papírgyárakba bezúzásra küldött könyvszállítmányok ellenőrizetlenek. Más alkalommal 18 mázsa ömlesztett levéltári anyag jutott vissza jóvoltából a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárba. 1951-ben a múzeumok államosítását követően feladta könyvtárigazgatói állását, és a múzeum mellett kötelezte el magát. Közel harminc évig állt az intézmény élén (1951-1977.). Idejekorán felismerte, hogy múzeumi gyűjtőhelyből a szó szoros értelmében vett múzeumot szervezni csak úgy lehet, ha a másutt történetileg kialakult gyűjteménytípusok mindegyikét igyekszik megalapozni. Munkáját és feladatkörét tekintve végigjárta a századelő múzeumalapító szakembereinek útját, régészeti, néprajzi, történeti és képzőművészeti gyűjtéssel egyaránt foglalkozott. A régészeti feltárásokat sürgették a megyében folyó nagyméretű építkezések és az öntözőcsatornák kialakítását kísérő földmunkák. Munkája révén került a múzeumba többek között számos értékes őslénytani lelet mellett a mamutagyarból és rénszarvasagancsból kialakított paleolit ivópohár, a nagyrévi bronzkori aszkosz, a szolnoki kora avar kori depot-lelet. Ő tárta fel a Jászberény-cserőhalmi kelta temetőt, benne a sárkányfejes ivókürtöt, 1953-ban a bánhalmi avar lovas sírt a nagyszíjvéggel, juttatta a múzeumba a kétpói honfoglalás kori ezüstcsészét, jelentős része volt a szolnok-szandai gepida temető ásatásában. A szolnoki vár területén végzett gyűjtései a vidék egyik legjelentősebb hódoltság kori leletegyüttesének létrejöttét eredményezték. Néprajzi gyűjtőmunkája folytán számos unikális tárgy gazdagítja a múzeumot, pl. hajóvontató mellfa, csukafejdíszű citera, kékfestőminták, céhládák és felszerelési tárgyaik. Szolnok város történetére vonatkozó dokumentumok, eredeti források sokaságát gyűjtötte össze, többek között a szolnoki vár történetének adatait. A Szolnoki Művésztelep valamennyi korszakát tükröző képtárat hozott létre. Egy személyben olyan múzeumnak teremtette meg az alapjait, mely teljességében átfogta a megye kulturális örökségének gyűjtését, megőrzését és feldolgozását. Vezetése alatt költözött át a múzeum a városi bérház alagsori helyiségeiből mai helyére. 1954. aug. 20-án képzőművészeti tárlatot nyitott, amelyen a Szolnoki Művésztelep művészein kívül részt vettek a megye más városaiban alkotó festők és népművészek is. Az első régészeti-történeti állandó kiállítást 1954-ben rendezte *A szolnoki vár 400 éve* címmel. 1956-ban a Természettudományi Múzeum anyagából és segítségével készült *Nagyvadak Afrikában* kiállítást tekinthették meg a látogatók. 1960-ban *Szolnoki Galéria* címmel állandó kiállításként tervezett képtárat nyitott. 1964-ben nyílt meg az első állandó megyetörténeti kiállítás. Időszaki tárlatok rendezésére alkalmas újabb épületként 1972-től Szolnoki Galéria néven az egykori szolnoki zsinagóga vált kiállítóhellyé. Számos nagysikerű kiállítást hozott létre. Munkásságának kezdettől fogva szerves részét képezte a tudományszervezés és a tudomány népszerűsítése is. Első írásai diákkorában jelentek meg, attól kezdve rendszeresen publikált. A hadifogságban angol nyelvtani gyakorlatokat és szótárat állított össze. 1950-től régészeti, néprajzi, történeti, művelődés-, művészet- és irodalomtörténeti témakörökben adott közre tanulmányokat, katalógusokat, kiadványokat. Nevéhez fűződik a *Jászkunsági Füzetek 1-5.* (Szerk. 1954-1957.) megjelentetése. Ő indította útjára és szerkesztette a Damjanich Múzeum kiadványsorozatai közül a *Damjanich János Múzeum Közleményei 1-39.* (Szerk. 1958-1975.), a *Múzeumi Levelek 1-8.* (Szerk. 1958-1965.), a *Szolnok Megyei Múzeumi Adattár 1-27.* (Szerk. 1965-1975.) és a *Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1-7.* (1973-1990. társszerkesztőként) köteteit. Egyik létrehozója volt a *Jászkunság* folyóiratnak (Szerk. biz. tag 1954-62., szerk. 1962-1975.) és a *Szolnoki Közéletnek* (Szerk. 1981-1990.) Ásatási jelentései az *Archaeológiai Értesítőben* (1958-63.) és a *Régészeti füzetekben* (1959-63.) jelentek meg. Publikált számos tanulmánykötetben és periodikában, pl. *Zounuk. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve* (1986-93.), *Művészet* (1961-65., 1975.), *Múzeumi Közlemények* (1963-74.), *Irodalomismeret* (1993.), *Magyar Múzeumok* (Szerk.biz. tag 1996-98.). Több száz ismeretterjesztő írása jelent meg Jász-Nagykun-Szolnok megyei havi-, heti- és napilapokban, műsorfüzetekben. Nyugdíjba vonulását (1977) követően tovább folytatta tudományos munkáját. 80. születésnapja alkalmából a szolnoki Damjanich János Múzeum közel 700 oldalas kötetben jelentette meg válogatott írásait, és adta közre akkor 1081 tételt számláló bibliográfiáját *(Varia Museologica).* A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, és több szakmai társaság és egyesület tagja volt. A Móra Ferenc-díj, Bugát Pál-emlékérem, Kós Károly-emlékérem, Bél Mátyás-díj, A Magyar Kultúra Lovagja

Dr. Egri Mária művészettörténész
Fotó: Bugyi Gábor

Kaposvári Gyula emlékládája
a Damjanich Múzeum aulájában
Fotó: Bugyi Gábor

díj kitüntetettje. – Nevét viseli Szolnok Város Kulturális Díja Kaposvári Gyula emlékére. Szolnokon a Damjanich János Múzeumban 1999. augusztus 20-án avatták fel bronz portrédomborművét, Pogány Gábor Benő szobrászművész alkotását.

Dr. Kaposvári Gyöngyi
múzeumigazgató-helyettes

130 éve született Rácz Aladár cimbalomművész

A Jászságban született, és az innen elszármazott muzsikusok között mindig is kiemelkedő helyet fog elfoglalni Rácz Aladár.

A világhírű cimbalomművész 1886. február 28-án született Jászapátiban. Édesapja, Rácz Pál muzsikus cigány volt. A család 1888-89-ben Jászberénybe költözött. A hároméves Aladár ekkoriban vett először cimbalom verőket a kezébe: édesapja példáját követve ő is muzsikus, cimbalmos akart lenni. Első nyilvános bemutatkozására nyolc-kilenc éves korában került sor a jászberényi Lehel kávéházban, ahol tizennégy éves koráig muzsikált édesapja, valamint a prímás Feri bácsi mellett. Tizenhat éves korában Budapestre került, ahol szintén kávéházi muzsikusként dolgozott.

A fiatal Rácz Aladár a cimbalomnál

1910-ben egy párizsi cigánybandához szerződött el, amellyel Párizs mellett Franciaország több városában, a spanyol határvidéken, Skóciában és Egyiptomban is felléptek. Kairóban hallotta őt játszani Camille Saint–Saens francia zeneszerző, aki a „cimbalom Lisztjeként" aposztrofálta a virtuozitásáról és rögtönzéseiről akkorra már híressé vált Ráczot.

1914-től tizennégy éven át Svájc lett Rácz Aladár otthona. A kávéházi muzsikálás mellett komoly önképzéssel, a francia nyelv tanulásával, valamint cimbalom- és verőkészítéssel töltötte az idejét, emellett új verőfogást kísérletezett ki. Genfben egy bárban hallotta őt játszani Ernest Ansermet svájci karmester társaságában Igor Stravinsky orosz zeneszerző, akit azonnal elvarázsolt Rácz Aladár játéka és hangszere. Ennek a mély benyomásnak köszönhetően Stravinksy több, ekkoriban keletkezett művében is szerepelt cimbalom.

Az 1920-as években új útra lépett Rácz Aladár, az előadóművész. Az 1700-as évek muzsikáját, J. S. Bach, Domenico Scarlatti és Jean-Philipp Rameau műveit ültette át cimbalomra. E kísérletező munka eredményét 1926. május 25-i hangversenyén mutatta be először a közönségnek. Ez volt egyben első önálló nyilvános hangversenye is, amelyet az újabb kori zenetörténet első cimbalomestjeként tartanak számon a zenetörténészek.

Az 1930. január 14-i hangverseny újabb fontos állomást jelentett Rácz Aladár művészi pályáján: innentől kezdve kizárólag zongorakíséretes cimbalomesteket adott. A zongoránál végig a svájci Yvonne Barblan, a művész későbbi felesége ült.

Néhány Párizsban töltött év után 1935-ben végleg Magyarországon telepedett le a Rácz-házaspár. Szépen indult a magyarországi karrier: rádióbeli fellépések, bemutatkozás Budapest hangversenyre járó közönsége előtt és tanítás a Zeneakadémián.

A sikerek mellett ugyanakkor megjelentek különböző betegségek árnyai is, amik eleinte akadályozták, majd később lehetetlenné tették a nyilvánosság előtt az előadóművészi pálya további kibontakozását.

Rácz Aladár 1945. október 27-én adta utolsó hangversenyét a nagyközönség előtt. A következő tizenkét év a Rácz-házaspár Torbágyi úti otthonában telt, amely hol tanteremként, hol hangversenyteremként, máskor pedig stúdióként funkcionált. Rácz Aladár művészi pályafutása elismeréseként az elsők között részesült Kossuth-díjban (1948), de kitüntették az Érdemes Művész (1952), és a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze (1953) címmel is.

Életének hetvenharmadik évében, 1958. március 28-án hunyt el Budapesten. Rácz Aladárt a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Jászapátiban már nem áll a szülőháza, de a városban működő zeneiskolát róla nevezték el. Jászberényben sem találjuk már meg a család egykori lakóházát, de a Rozsdás utca mai neve Rácz Aladár utca. Budapesten a Torbágyi út, ahol a Rácz-házaspár otthona volt, ma szintén a cimbalomművész nevét viseli, ahogyan a XVI. kerületi zeneiskola is.

Rácz Aladár leánytestvéreivel és családjával Jászberényben, 1934-ben (Gulyás Piroska gyűjteményéből)

Az utókor szerencséje, hogy a fennmaradt hangfelvételek segítségével ma is felidézhető annak a kivételes művésznek a játéka, aki alapjaiban újította meg a hangszeréről kialakult képet: a cimbalmot a kávéházak világából a komolyzenei hangversenytermek pódiumára emelte, emellett megújította irodalmát és játéktechnikáját is.

Irodalom:

Kiss Henriett (2012): Tisztelgés Rácz Aladár művészete előtt. In: Pethő László (szerk.): Jászsági évkönyv. Jászsági Évkönyv Alapítvány. 325–329.

Kroó György (1979): Rácz Aladár. Budapest: Zeneműkiadó

http://www.razeneiskola.hu

Letöltés: 2016. március 11.

Kiss Henriett zenetörténész

Kiskunkapitányok tanácskozása Fülöpszálláson

A Kiskun Kapitányok Tanácsa március 12-én, Fülöpszálláson tartott tanácskozást.

Dr. Bálint György kiskunkapitány meghívására részt vett az eseményen Borbás Ferenc jászkun főkapitány, Dózsa Tamás, Fábián József, Lesi Árpád, Sövény Sándor és Szépe Ferenc emeritus kiskunkapitányok.

Dr. Bálint György üdvözlő szavai után Gubacsi Gyula, Fülöpszállás polgármestere köszöntötte a megjelenteket. Elmondta, mennyire fontosnak tartja a kiskun hagyományok megőrzését, életben tartását, és a jelen lévők ennek érdekében végzett munkáját, majd röviden bemutatta településünket.

Kiskunkapitányok tanácskozása Kunszálláson *Fotó: V. I.*

A meghívás a kapitányok feleségeit, párjait is invitálta. A megjelent hölgyek – a tanácskozás ideje alatt – Varga Istvánné helytörténeti kutató vezetésével ismerkedtek a falu nevezetességeivel.

A tanácskozás – rendhagyó módon – az egyebekben tervezett témák tárgyalásával indult, mivel – mint azt Dózsa Tamás elmondta –, már hosszú ideje nem találkoztak, és sok fontos kérdésről kell, hogy szót váltsanak. Aggodalmának adott hangot, mert úgy érzi, mintha a kiskun településvezetők elfordultak volna ügyünktől. Mi lehet ennek az oka? – tette fel a kérdést. A jászok példájára hivatkozott, ahol érezhetően sokkal erősebb a polgármesterek aktivitása, nagyobb a támogatottság. Több hozzászóló mondott véleményt a kialakuló vitában, ami igen tartalmas és előremutató volt. Legfőbb tanulsága talán úgy foglalható össze, hogy nem „felülről" kell várni a megoldást, hanem nekünk kell kezdeményezőbbnek, bátrabbnak lenni, összefogva a Kiskun Önkormányzatok Szövetségével. Többször, és sokféle módon meg kell mutatni magunkat, ráirányítani a közfigyelmet, és a megyei vezetés figyelmét is a kiskun hagyomány életben tartásának fontosságára. Lesi Árpád javasolta, hogy a kiskun területen működő országgyűlési képviselő urakat is meg kell nyerni ehhez. Borbás Ferenc főkapitány is kifejtette álláspontját. és sok elgondolkodtató kérdést vetett fel. Dr. Bálint György regnáló kiskunkapitány javaslatára megállapodtak, hogy egy hónapon belül ismét találkoznak, és folytatják a stratégia kidolgozását. Másik nagyon fontos téma volt egy egyesület létrehozása, aminek tervét korábban Dózsa Tamás vetette fel. Fábián József most egy részletesen kidolgozott tervezetet adott át mindenkinek tanulmányozásra azzal, hogy következő tanácskozásukon beszéljék meg, és hozzanak döntést. Akciókat kell szervezni, kiadványokat készíteni, hogy ismertségünket, támogatottságunkat növelni tudjuk, hogy a fiatalokat is eredményesebben tudjuk bevonni a munkába. Lesi Árpád a Kunszentmiklóson eredményesen működő – és esetleg követhető – példákat mondott el. Mindenképpen fontosnak tartja a települési polgármesterek megnyerését, és gazdasági háttér keresését, hiszen be kell látni, hogy sok elképzelésnek, tervnek komoly gazdasági vonzata van. Néhány ötletét is ismertette a gazdasági háttér megteremthetőségére vonatkozóan. Ezután elmondta, hogy Kunszentmiklóson május 7-re tervezi a Redemptio-s megemlékezést. Arról döntöttek, hogy következő ülésükön fognak az ünnepségekről, és egy lehetséges központi ünnepség helyszínéről tárgyalni és dönteni.

A jó hangulatú, tartalmas tanácskozást követően dr. Bálint György a Faluházba invitálta a résztvevőket, ahol az óvodai szülői munkaközösség bálja kezdődött. A bál kezdeteként kisgyermekek tánca és a Sárfehér Táncegyüttes színvonalas bemutatója szórakoztatta a közönséget. Finom csontlevessel, fülöpszállási birkapörkölttel és rétesekkel látták vendégül a kapitányokat és párjaikat. ***Varga István***

Jászárokszállás várja a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, július 8-10 között Jászárokszálláson kerül megrendezésre a XXII. Jász Világtalálkozó. Jászárokszállás Önkormányzata és a Jászok Egyesülete már hónapokkal ezelőtt megkezdte a szervezőmunkát, és a találkozó előkészületeit. A találkozó most is gazdag programot kínál a városba érkezőknek. Pénteken az I. világháborús emlékmű avatásával és a Fortuna TSE Táncgálájával veszi kezdetét a monstre rendezvény. Szombaton a Szentmisét követi a jász települések díszes felvonulása, majd a díszünnepség, amelynek most is kiemelt mozzanata lesz a Jászságért Díj átadása és az új jászkapitány beiktatási ceremóniája. Délután a jászsági és a kirajzott települések művészeti csoportjai mutatkoznak be, az este pedig a különböző zenekari koncerteké lesz. Vasárnap Fogatosok Baráti Találkozója, horgász- és főzőverseny, jász virtusvetélkedő, és megannyi érdekes és izgalmas program szórakoztatja majd a nagyérdemű vendégsereget. A találkozó záróünnepségén adják át a XXIII. Jász Világtalálkozó rendezésének jogát Jászladány község polgármester asszonyának.

A rendezők nagy szeretettel várnak minden érdeklődőt Jászárokszállásra, a jászok és a jász hagyományőrzés legnagyobb seregszemléjére!

Adatok Oláh Csiga István népénekes életéből

Hiedelemkutatásaim során bukkantam rá a Jász Múzeum adattárában Oláh Csiga István jászberényi népénekes több dossziényi anyagára. Az 1950-es években Komáromy József, Csalog József és Erdész Sándor gyűjtései révén fennmaradt versek értékes, a 19. század végére vonatkozó hiedelmeket és szokásokat, valamint a 20. század elejét idéző helytörténeti feljegyzéseket tartalmaznak.

A népénekes versbe szedett önéletírásából kiderül, hogy 1888. október 16-án született Portelken. Apja Oláh István városi rendőr, majd irodaszolga, később udvaros volt a jászberényi városházán. Anyja Juhász Julianna. Kéthetes korában elvesztette látását. Állapotának romlásához vezetett a kuruzslóasszonyok által alkalmazott gyógymódok. (szemét zsíral, írós vajjal, mézzel csukamájolajjal kenegették) Gyermekéveit egy kis portelki tanyán töltötte, nagyapja a közeli erdőben volt csősz. A tanyai szomszédok téli estéken összegyűltek seprűt, kast kötni, fonni, és közben beszélgettek, meséltek táltosokról, boszorkányokról, tüzes emberekről. Mint gyermek, nagy érdeklődéssel hallgatta a babonás történeteket, melyeket később versbe szedve örökített meg. 1904-ben 16 évesen Budapestre került a Vakok Egyletébe, ahol megtanult – Braille- írással – írni, olvasni. A következő évben visszatért szüleihez Jászberénybe. 19 évesen a Balázs Nyomdában kezdett el dolgozni, kerékhajtóként, heti 10 koronáért, öt éven át. Itt említ meg – a jászberényi nyomdatörténet szempontjából – néhány értékes adatot. A Balázsféle Nyomdát Balázs Ferenc mezőkövesdi nyomdász testvére, Balázs Arnold vezette, aki később Sebők Gyulával társult, és 1912 tavaszán Hatvanban folytatták tevékenységüket. A Balázs Nyomda a főtéren lévő egykori Szilvásy házban működött. Itt nyomtatták a Jászberényi Újságot, melynek felelős szerkesztője Beleznai László, a segédszerkesztők Fazekas László Schulhof Tibor és Bathó Endre rendőrkapitány voltak. Később a Jászberény című helyi lap is itt készült, a fent említettek szerkesztésében, valamint Reiner Károly és Sas Pál közreműködésével. A nyomdászsegéd Kazvinszky Zoltán, Róla Béla, és Szkálik József, a berakólány Tóth Teréz volt – aki később Kovács Vendel nyomdatulajdonos felesége lett.

21 évesen halottvirrasztásból tartotta fenn magát. Ezzel az elfoglaltsággal lelkileg is tudott azonosulni, hiszen – ahogy megfogalmazta – „élete is örökké szomorú", így nagy átéléssel, „valódi érzéssel" adta elő a halottsirató énekeket. „A haldoklóról" című versében a virrasztások során tapasztaltakról ír, bőséges adatot szolgáltatva a halálhoz fűződő szokásokról és hiedelmekről.

1913-ban megismerkedett – ahogy ő fogalmazott – egy félszemű nővel (Kun Margittal), és elvette feleségül. Ezután együtt járták a búcsúkat, vásárokat, és árulták a férj által szerkesztett és nyomatott vallásos énekeket. Eljutottak sok településre, mint pl. Szentkeresztre, Vácra, Máriabesnyőre, Mátraverebélyre, Máriapócsra, Egerbe. Első feleségével kapcsolatban megemlít néhány helytörténeti vonatkozású adatot. Kun Margit hat évig volt a jászárokszállási származású Pethes Imre drámai színész szobalánya, a budapesti, Csokonai út 12. számú házában. Útjaik során néha hetekig „kvartélyoztak" nála. A színész amikor fellépett a jászberényi Lehel szállodában, egy estéért 100 forintot is kapott.

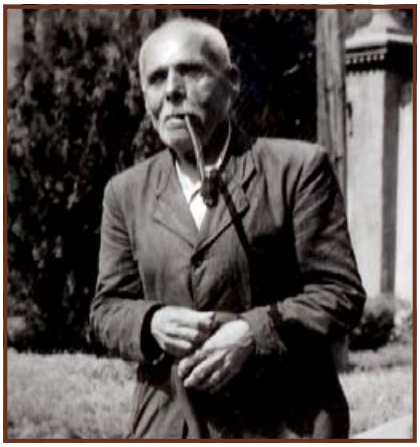

Oláh Csiga István vak népénekes

Oláh Csiga István mint nyomdai dolgozó, tiszteletjeggyel látogathatta ezeket az előadásokat. Első feleségével öt évig tartott a házassága, amikor az asszony megcsalta, egy másik vak népénekessel, az árokszállási Szabó Emánuellel. A sors furcsa fintoraként Szabó Emánuel feleségét (Pethes Franciskát) pedig a „Világ Teremtője" Oláh István mellé rendelte, azaz asszonycsere történt. 21 évig éltek boldogan, tovább folytatva a vallásos énekek búcsúkon, vásárokon való árusítását. Később aztán – ahogy ő fogalmazott – „fűzfaköltő lett." Versei, témájuk szerint több csoportba oszthatók. Egyik csoportba sorolhatók azok a versek, melyek egyfajta újkori balladáknak tekinthetők. Ezek témája valamely megtörtént, közvéleményt foglalkoztató eset, pl. gyilkosság, szerelmi tragédia. (A cinkotai lányok esete, Kodelka Ferenc tragédiája, a jászberényi Pap István végrehajtó szomorú tragédiája, az ugyancsak jászberényi Varga Béla és Barát Ilonka megható és szomorú története, Kovács József és családjának megható és szomorú története, Balogh Miska és Szabó Julcsa tragikus halála – jánoshidai eset –, Egy szegény árvaleány életrajza –jászberényi eset –, Egy borzalmas családi tragédia egy tehén ára miatt.) Ezen versek közül Kodelka Ferenc tragédiáját Gödöllőn elkobozták, a jászberényi Varga Béla és Baráth Ilonka tragédiáját nem nyomathatta ki Jászberényben, mert Baráth Mihály megfenyegette, ezért Szolnokon a Rót Nyomdában készíttette, és Jászberénytől távol lévő piacokon adta elő. Pap István végrehajtóról szóló verse miatt perbe fogták, mert Kovács Vendel nyomdász nem tüntette fel a nyomdanevet. Mivel Oláh István világtalan volt, és ezt a hiányosságot nem tudta észrevenni, ezért 3 évre felfüggesztették büntetését, a nyomdásztól pedig elkobozták a megmaradt 700 példányt. Világi témájú verseinek másik csoportját, a saját élményeit elmesélő költemények jelentik, mint pl. a piacokon, vásárokon, búcsúkon történt események. (Szentmártonkátai kaland, a Csirkekaland históriája, az Angyalföldi pincében, Élmény a Hűvösvölgyben, Kaland a Vadászmulatóban, Egy nap a kriptában.) Verseinek külön csoportját alkotják azok, melyeknek témájául a gyermekként hallott hiedelemtörténetek szolgáltak. Ilyen Csordás Misi táltosról szóló verse, akiről azt tartották, hogy foggal született, és hét éves korában el akarták vinni a táltosok. Egy juhász mentette meg tőlük, aki mindkét fogát kihúzta. Egy másik versében a garabonciás csínytevéseit is megörökítette. Versbe szedte az időjáráshoz fűződő babonákat is. Ír az állatok népi gyógyításáról, melynek bevezető négy versszakában említést tesz Pintér Mihályról, a város egykori polgármesteréről. Felidézi a tehén, birka, disznó megrontására, illetve annak megszüntetésére irányuló mágikus cselekvéseket. Egy másik népénekében nyomon követhetjük a 19. század végén alkalmazott népi gyógyítások módozatait. Számos, analógián alapuló gyógymódot említ. A sárgaság gyógyítására a következő eljárást alkalmazták:

„Sárgarépát apróra elreszeltek,
és ezután sárgaföldde kevertek.
Begöngyölték sárga szín új kendőbe,
Rákötötték szegény beteg mellére,
Ha kigyógyult az volt jó szerencséje,
Ha nem, akkor elment a sír mélyére."

E babonákról, szokásokról szóló versei már – több mint valószínű – nem jelentek meg nyomtatásban, mert – ahogyan önéletírásából kiderül – 52 éves korában megözvegyült, és elvesztette szüleit is. Többé már nem járhatott piacokra, vásárokba, búcsúkra, nem volt, aki elkísérje. 1948-ban szociális otthonba került. A halálozására vonatkozó kutatásaim nem jártak eredménnyel. Az egyik lejegyzett vers alatt az adatközlő lakhelyeként Jászladány van feltüntetve, 1957-ben. Úgy gondoltam, hogy ekkor már az ottani szociális otthonban élt. A helyi plébánia halotti anyakönyvét kérésemre kollégám, Vincze János Farkas megnézte, és talált ugyan ilyen nevű halottat, de a születési, és a szülők nevére vonatkozó adatok nem egyeznek meg, sem az önéletrajz-szerű versben, sem a jászberényi keresztelési anyakönyvben szereplő bejegyzésekkel. Ezután érdeklődtem a jászberényi anyakönyvi hivatalban is, de ott sem találtak adatokat a halálozására vonatkozóan.

Nyomtatásban megjelent verseinek többségét a jászberényi Kovács Vendel Nyomdájában nyomatta, de megjelentek költeményei Vértes Adolf Nyomdájában, az árokszállási Mogyorósi Nyomdában, a szolnoki Rót Nyomdában, a hatvani Hofman Nyomdában, valamint Pesten is. Dr. Farkas Ferenc nyomdatörténeti munkájában is találunk néhány Oláh Csiga István által szerkesztett, és kiadott világi és egyházi nyomtatványt. Pl. Üdvözlégy Mária Mennyei Nefelejts, A szerelem áldozatai, Emlék a nagy háborúból. Ezek a kiadványok a jászberényi Vértes, illetve a Demeter Nyomdában készültek. Világi témájú verseit vásárokon, piacokon (pl. a budapesti Teleki- téren) adta elő és árusította 20 fillérért, melyből igen szépen megéltek feleségével és három gyermekével. A versek mellett 1919-ben „bazár cikkekkel, porcelán játékokkal, rózsafüzérek, szentképek" árusításával is foglalkozott. Múzeumunk sajnos nem rendelkezik nyomtatásban is kiadott verseivel. Az adattárunkban megőrzött költemények, – noha kissé suta rímeivel verstani szempontból nem a leg tökéletesebbek, tartalmuk révén – azonban sok értékes helytörténeti, és folklór vonatkozású adatot megőriztek az utókor számára.

Irodalom:

Oláh Csiga István vak népénekes versei, JMA.7-68, 8-68., 9-68., 10- 25-68.

A jászberényi keresztelési anyakönyvek mikrofilmjei

A jászladányi és jászberényi halotti anyakönyvek

Farkas Ferenc: A jászsági nyomdák krónikája 1867-1949. 2010. Jászberény

Kókai Magdolna etnográfus

Politizáló papok Jákóhalmán

Hogy politizáltak-e a papok a történelemben, az nem is kérdés. Gondoljunk csak a muhi csatára, vagy a mohácsira, amikor a tatár és török ellen indult a főpapság színe-java, hogy védje a hazát, és sokan ott is maradtak holtan a csatatéren. De mondhatom azt is, hogy a leggyanúsabbak éppen azok voltak, akik azt harsogták, hogy nem politizálnak. Olyan ember ugyanis nincs. A politika éppen a környezetünkkel való együttélés, azzal való foglalkozás. Ha valaki „nem politizál", akkor az éppen azzal politizál, hogy nem érdekli semmi: a környezete, a hívei élete.

Vele elegyedett szóba Blaskovits pap
Fotó: Baráth Károly

Jákóhalma történetéből két olyan esemény is fennmaradt, ami bizony kemény politizálást jelent. Az egyik vendégpaphoz, a másik pedig helyihez kötődik.

Ma már alig ismerik azt a sajátságos stílust, melyet a franciák praedicatoriana gyűjtőnéven foglaltak össze. Nem akármilyen prédikációk ezek: darabosak, erős egyéniségű egyházi szónokok kiszólásai, kirohanásai, olykor szenvedélyes sulyokelvetései a szószékről. 1778-tól 1819-ig Blaskovics András volt az erki plébános, aki magas színvonalon művelte ezt a fajta prédikációt. Blaskovicsnak szokása volt, hogy beszéde kezdetén a templom védőszentjének oltárképéhez fordult, ahhoz intézte szavait, és a megszólításból merítette a szentbeszéd alapeszményét. Egyszer Jákóhalmán prédikált az ottani védőszent – idősebbik Szent Jakab – ünnepén. Az oltárképen a szent utazó kabátban, vándorbottal a kezében, csutorával az oldalán van ábrázolva. A szószékre érve így szólította meg az apostolt:

„Mi szándékod vagyon Szent Jakab, hogy közénk jöttél pálcával a kezedben, kulaccsal az oldaladon? Talán bizony bíró akarsz lenni a Jászságban, mert a jász bírónak mindkettő szerszámra szüksége vagyon. A pálcára, hogy a szegény népet verethesse, a kulacsra pedig, hogy részegeskedhessék. De hogy minden dolgokat jól megtanuld, előbb kisbírónak kell lenned…" A folytatás méltóan sorakozott a kezdethez. A jász községi elöljárók istentelensége, kegyetlenkedése, korhelykedése töltötte ki az ünnepi beszéd keretét. A siker ezúttal is nagy volt, az elöljáróság eltángálta volna András papot, ha idejekorán ott nem hagyja a szónoki diadal színhelyét.

A másik esemény az 1848/49-es szabadságharccal függött össze. A Jókai Mór szerkesztette Esti Lapok című forradalmi újság tudósítást adott olyan eseményekről is, amikor a császári hirdetéseket felolvasó papok a forradalmárok áldozatává váltak. A Tápióvidéken a Habsburgok mellett nyíltan kiálló egyik papot Damjanich kivégeztette. Egy másik számában ugyanez az újság még egyszer kitért a papságnak a szabadságharc-hoz való viszonyára, igaz, hogy ez egy jóval békésebb esemény volt: *„Jákóhalmán, mikor a catholicus pap felolvasta Windischgrácz (sic!) proclamatióját, az egész nép oda hagyta a templomot, csupán egy hatvan éves maradt benn, azt állítva: hogy ő leharapja a fülét annak a papnak. Miglen a felesége csakugyan rávette az öreget: hogy most az egyszer ne harapja le a fülét a papnak.*

A református lelkészek általában sehol sem hirdetik ki a császári proclamatiókat, inkább bezárják a templomot, inkább lefeküsznek s orvosságot szednek be, de nem olvassák fel. A catholicus népészek ugyan felolvassák, de úgy intézik a dolgot, hogy senki se értsen belőle egy szót is."

Vélhetően Tóth János volt akkoriban a jákóhalmi pap, akinek ekkora veszély leselkedett a fülére a sajátosan szabadságharcos atyafi révén.

Fodor István Ferenc
helytörténeti kutató

25 éves a Dósai Honismereti Szakkör Népdalköre

Március 12-én jubileumi ünnepségre gyűlt össze a Jászság honismereti körei közül jó néhány, akik együtt ünnepeltek a dósai népdalkörrel. A program reggel 9 órakor szentmisével kezdődött a Szakkör élő és elhunyt tagjaiért a templomban, majd átvonultunk a Közösségi Házba.

Megtisztelte jelenlétével a rendezvényt Pócs János országgyűlési képviselőnk, Jászdózsa község polgármestere, Dr. Szerencsés István és a képviselő testület tagjai, Botlik Tiborné jegyzőasszony,Ivancsó István plébános úr, Talált József regnáló jászkapitány úr és felesége, Borbás Ferenc Jászkun főkapitány úr és felesége,Bolla János emeritus jászkapitány úr és felesége, Bollók György emeritus jászkapitány úr és felesége, Dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum igazgatója, Dr. Bolla Ilona ügyvédnő, Mozsár Lászlóné Jászágó polgármestere, Vajda Anna az általános iskola tagintézmény vezetője, Paksi Jánosné az Erdős gondozási központ vezetője, Dr. Bozóki Mária a „Dósa" Község Múltjáért – Jelenéért-Jövőjéért Alapítvány kuratóriumi tagja, Túri Lászlóné a kuratórium gazdasági vezetője, a jászapáti Vándoffy János honismereti szakkör tagjai, Barta István vezetésével, a gyöngyösoroszi férfikórus Vasas Gábor vezetésével, jászágói népdalkör Kovács Zoltánné vezetésével, jászjákóhalmi népdalkör Kövér István vezetésével, Fodor István Ferenc a jászjákóhalmi honismereti szakkör vezetője, és a szakkör tagjai,valamint a jásztelki Akácvirág népdalkör Kövér István vezetésével. Végül, de nem utolsósorban a jubiláló népdalkör, Seres Istvánné vezetésével színesítette az ünnepi programot. Csomor Bence és Füleki Csenge kis óvodások, – akik a honismereti tagjaink unokája illetve dédunokája – köszöntötték a megjelenteket. Ezután Dr. Szerencsés István polgármester úr, majd Pócs János országgyűlési képviselő úr köszöntötte a résztvevőket. A köszöntők után Vízi Pálma, aki a szakkör legfiatalabb tagja elszavalta egykori alapítónk Nyilasi Jánosné versét. Bözsike néni gyönyörű verséből megtudtuk, mit is jelentett Neki Jászdózsa.

A Dósai Honismereti Szakkör Népdalkörének műsora után, Hortiné Dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója a jász viseletről tartott nagyon érdekes, mindenre kiterjedő előadást. Nagyon köszönjük Neki ezt a képekkel illusztrált színes bemutatót. Ezután a jubiláló népdalkör felvonult a színpadra, és Dr. Szerencsés István polgármester úr jelképesen átadta a dalkör részére, a pályázaton nyert pénzből vásárolt jász viseletet. Gyurkó Gábor úr ismertette a 25 éves népdalkör rövid történetét.

A jubiláló Népdalkör jász viseletben *Fotó: R. I.*

A Bozóki János Általános Iskola nevében Süket Evelin szép szavalata után az intézmény Igazgatónője köszöntötte a dalkört.

Ezután Baranyiné Csomor Katalin művelődésszervező, könyvtáros jelentett be meglepetés vendéget, Maros Gábor operett színész-énekest, aki szép, színes műsorával szórakoztatott bennünket. Seres Rezső életét mutatta be sok, a szerző által komponált dalokkal fűszerezve. Nagyon jól szórakoztunk, köszönjük a meglepetés műsort.

Az asztali áldás után elfogyasztottuk a finom ebédet, melyet Farkas Tiborné és Harsányi Lászlóné készített.

Gyurkó Gábor műsorvezető sorban felkonferálta a meghívott dalkörök műsorszámait, a gyöngyösorosziak, jászágóiak, jászjákóhalmiak, jásztelkiek örvendeztettek meg színvonalas műsorukkal. A dalkörök vezetői röviden ismertették az elért eredményeiket, a minősítéseiket. Először a jásztelki Akácvirág népdalkör, majd a gyöngyösoroszi férfikar, ezután a jászágói népdalkör és végül a jászjákóhalmi népdalkör adott elő szép, színes dalcsokrot.

A jubileumi program gyönyörű finálével fejeződött be. Az összes dalkör felvonult a színpadra és együtt elénekelték az „Ez a föld a hazám" című dalt.

A rendezvényt támogatta: Községi Önkormányzat, Jászok Egyesülete Bp. Dósa Község Múltjáért – Jelenéért – Jövőjéért Alapítvány, Muhariné Dr. Bolla Ilona, Dr. Bozóki Mária, Fehérné Drapos Piroska, Angyalné Birta Éva, Kerényi Gyuláné, Túri Istvánné, Lacikovácsné, Szerző Tibor és családja. Hálás köszönet a támogatóknak!

Rédei Ilona,
a Honismereti Szakkör tagja

Kérjük az 1%-ot

Kérjük, adóbevallása elkészítésekor adójának 1 %-át ajánlja a Jász Múzeumért Alapítvány javára. A befolyt összeget Redemptio című lapunk megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk: 18824168-1-16

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2016. június végén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban CD-n és e-mailen legkésőbb 2016. május 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

* * *

Lapunk a Jász Önkormányzatok Szövetsége és a személyi jövedelemadó 1%-ának támogatásával jelenik meg.

REDEMPTIO
A jász és kun települések honismereti lapja
Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai:
Bugyi Gábor, Farkas Kristóf Vince,
Kókai Magdolna
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai munkák: ARTANDER Kft.
www.artander.hu